

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 27. února 2017 č. 155

**o systémovém řešení zastupování České republiky v řízeních
o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech
před mezinárodními kontrolními orgány v oblasti lidských práv**

Vláda

- I. **schvaluje** návrh systémového řešení zastupování České republiky v řízeních o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech před mezinárodními kontrolními orgány v oblasti lidských práv, uvedený v části III materiálu čj. 189/17;
- II. **pověřuje** ministra spravedlnosti výkonem veškeré agendy související se zastupováním České republiky v řízeních o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech před dále uvedenými mezinárodními kontrolními orgány v oblasti lidských práv, a to před

1. Výborem Organizace spojených národů proti mučení,
2. Výborem Organizace spojených národů pro odstranění rasové diskriminace,
3. Výborem Organizace spojených národů pro odstranění všech forem diskriminace žen,
4. Evropským Výborem pro sociální práva při Radě Evropy,
5. Výborem Organizace spojených národů pro práva dítěte,
6. Výborem Organizace spojených národů pro nucená zmizení,

a to v součinnosti s věcně příslušnými ministerstvy a Ministerstvem zahraničních věcí;

III. mění

1. usnesení vlády ze dne 28. července 1999 č. 796, k návrhu na učinění prohlášení České republiky podle článku 14 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace, kterým se uznává příslušnost Výboru Organizace spojených národů pro odstranění rasové diskriminace přijímat podání jednotlivých osob nebo skupin osob podle odstavce 1 tohoto článku, tak, že se zrušuje bod V/1c uvedeného usnesení,
2. usnesení vlády ze dne 29. listopadu 1999 č. 1284, k návrhu na podpis a ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě Organizace spojených národů o odstranění všech forem diskriminace žen, tak, že se zrušuje bod V/1c a bod V/2 uvedeného usnesení,
3. usnesení vlády ze dne 29. října 2001 č. 1104, k návrhu na podpis a ratifikaci Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě zakládajícího systém kolektivních stížností, ve znění usnesení vlády ze dne 4. února 2002 č. 129, tak, že se zrušuje bod IV/1b uvedeného usnesení,

4. usnesení vlády ze dne 17. srpna 2009 č. 1024, k návrhu Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, tak, že se mění příloha uvedeného usnesení - Statut vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva - jak je uvedeno v příloze tohoto usnesení,
5. usnesení vlády ze dne 4. března 2015 č. 158, k návrhu na podpis a ratifikaci Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení, tak, že se zrušuje bod IV/2,3 uvedeného usnesení;

IV. ukládá

1. ministryni práce a sociálních věcí a ministrům zahraničních věcí a spravedlnosti učinit kroky k realizaci bodu II tohoto usnesení,
2. ministru spravedlnosti předložit Ministerstvu vnitřní do 31. března 2017 návrh na změnu systemizace podle § 18 zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, spočívající ve zvýšení počtu systemizovaných míst Ministerstva spravedlnosti o dvě služební místa specifikovaná v části III materiálu čj. 189/17 a ve zvýšení objemu prostředků na platy na služebních místech (rozpočtová položka 5013) s cílem zabezpečit zastupování České republiky v řízeních o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech před mezinárodními kontrolními orgány v oblasti lidských práv s tím, že zvýšení objemu prostředků na platy bude zajištěno z celkového zvýšení rozpočtu kapitoly Ministerstva spravedlnosti na rok 2017 o 1,3 mil. Kč.

Provedou:

ministři spravedlnosti,
zahraničních věcí,
ministryně práce a sociálních věcí

Mgr. Bohuslav Sobotka, v. r.
předseda vlády

**Změna
Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva**

Článek 10 včetně poznámek pod čarou zní:

„Článek 10

**Řízení o individuálních a kolektivních oznámeních a stížnostech před mezinárodními
kontrolními orgány v oblasti lidských práv**

- (1) Ustanovení tohoto statutu se přiměřeně uplatní na řízení před:
- a) Výborem OSN pro lidská práva podle Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech⁴,
 - b) Výborem OSN proti mučení podle článku 22 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁵,
 - c) Výborem OSN pro odstranění rasové diskriminace podle článku 14 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace⁶,
 - d) Výborem OSN pro odstranění diskriminace žen podle Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen⁷,
 - e) Evropským Výborem pro sociální práva při Radě Evropy podle Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností⁸,
 - f) Výborem OSN pro práva dítěte podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení⁹ a
 - g) Výborem OSN pro nucená zmizení podle článku 31 Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením.

(2) Úkony v řízeních o oznámeních a stížnostech před kontrolními orgány v oblasti lidských práv podle odstavce 1 činí vládní zmocněnec po projednání s věcně příslušnými ministerstvy a Ministerstvem zahraničních věcí.“

⁴ Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, vyhlášený pod č. 169/1991 Sb.

⁵ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, vyhlášená pod č. 143/1988 Sb., ve smyslu prohlášení obsaženého ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 39/1997 Sb.

⁶ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, vyhlášená pod č. 95/1974 Sb., ve smyslu prohlášení obsaženého ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 24/2002 Sb.m.s.

⁷ Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen, vyhlášený pod č. 57/2001 Sb. m. s.

⁸ Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností, vyhlášený pod č. 80/2012 Sb. m. s.

⁹ Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postup předkládání oznámení, vyhlášený pod č. 28/2016 Sb. m. s.

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 22. května 2017 č. 391

k návrhu na ratifikaci Opčního protokolu k úmluvě Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením

Vláda

- I. **souhlasí** s ratifikací Opčního protokolu k úmluvě Organizace spojených národů o právech osob se zdravotním postižením, přijatého Valným shromážděním Organizace spojených národů v New Yorku dne 13. prosince 2006, jehož text je uveden v části III materiálu čj. 509/17(dále jen „Protokol“);
- II. **mění** usnesení vlády ze dne 17. srpna 2009 č. 1024, o Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, ve znění usnesení vlády ze dne 27. února 2017 č. 155, tak, jak je uvedeno v příloze tohoto usnesení;
- III. **doporučuje** prezidentu republiky, aby Protokol po vyslovení souhlasu Parlamentem České republiky ratifikoval;
- IV. **pověřuje** předsedu vlády předložit Protokol předsedovi Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a předsedovi Senátu Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu Parlamentu České republiky s jeho ratifikací;
- V. **ukládá**
 1. ministryni práce a sociálních věcí, aby ve spolupráci s ministrem spravedlnosti odůvodnila návrh na ratifikaci Protokolu v Parlamentu České republiky,
 2. ministru zahraničních věcí provést na návrh ministryně práce a sociálních věcí příslušná opatření spojená se vstupem Protokolu v platnost,
 3. ministru spravedlnosti
 - a) předložit vládě do šesti měsíců od ratifikace Protokolu prezidentem České republiky návrh mechanismu, na základě něhož bude na vnitrostátní úrovni rozhodováno o výši případného spravedlivého zadostiučnění v případě, že v řízení před výbory vyjmenovanými v čl. 10 odst. 1 Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva příslušný výbor shledá porušení závazků ze strany České republiky a doporučí, aby oznamovateli byla přiznána kompenzace a náhrada nákladů řízení,
 - b) zahrnout za dva roky od ratifikace Protokolu prezidentem České republiky do zprávy vládě o stavu vyřizování individuálních oznámení k smluvním orgánům Organizace spojených národů informaci o personálním zajištění agendy k případnému přijetí dalších opatření,

3. členům vlády, aby zabezpečili spolupráci s ministrem spravedlnosti při komunikaci s Výborem Organizace spojených národů pro práva osob se zdravotním postižením podle článků 3, 4, 6 a 7 Protokolu, po jeho vstupu v platnost pro Českou republiku;

VI. zmocňuje předsedu vlády, aby na základě odůvodněné žádosti ministryně práce a sociálních věcí pověřil plněním úkolu podle bodu V/1 tohoto usnesení jiného člena vlády.

Provedou:

členové vlády

Mgr. Bohuslav Sobotka, v. r.
předseda vlády

Změna

Statutu vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva

Článek 10 odst. 1 včetně poznámek pod čarou zní:

„(1) Ustanovení tohoto statutu se přiměřeně uplatní na řízení před:

- a) Výborem OSN pro lidská práva podle Opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech⁴,
- b) Výborem OSN proti mučení podle článku 22 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání⁵,
- c) Výborem OSN pro odstranění rasové diskriminace podle článku 14 Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace⁶,
- d) Výborem OSN pro odstranění diskriminace žen podle Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen⁷,
- e) Evropským Výborem pro sociální práva při Radě Evropy podle Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností⁸,
- f) Výborem OSN pro práva dítěte podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech dítěte zavádějícího postup předkládání oznámení⁹,
- g) Výborem OSN pro nucená zmizení podle článku 31 Mezinárodní úmluvy o ochraně všech osob před nuceným zmizením, a
- h) Výborem OSN pro práva osob se zdravotním postižením podle Opčního protokolu k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením¹⁰.“

⁴ Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech, vyhlášený pod č. 169/1991 Sb.

⁵ Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, vyhlášená pod č. 143/1988 Sb., ve smyslu prohlášení obsaženého ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 39/1997 Sb.

⁶ Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, vyhlášená pod č. 95/1974 Sb., ve smyslu prohlášení obsaženého ve sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 24/2002 Sb.m.s.

⁷ Opční protokol k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen, vyhlášený pod č. 57/2001 Sb. m. s.

⁸ Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností, vyhlášený pod č. 80/2012 Sb. m. s.

⁹ Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte zavádějící postup předkládání oznámení, vyhlášený pod č. 28/2016 Sb. m. s.

¹⁰ Opční protokol k úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášený pod č. ... Sb.

Hanzelkovi proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)

1. ZÁVĚR SOUDU

V rozsudku ze dne 11. prosince 2014 Soud dospěl k závěru, že v důsledku výkonu předběžného opatření spočívajícího v nuceném návratu do porodnice, kterou stěžovatelé, matka s novorozencem, opustili krátce po porodu, došlo k porušení jejich práva na respektování soukromého a rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy. Dále Soud shledal, že proti uvedenému zásahu ze strany státních orgánů neměli v rozporu s článkem 13 Úmluvy k dispozici účinný prostředek nápravy.

Anotaci i překlad rozsudku naleznete [zde](#).

2. VÝKON ROZSUDKU

Výboru ministrů Rady Evropy byl v červenci 2016 předložen revidovaný akční plán, v němž Česká republika informovala, že veškerá nezbytná opatření pro implementaci rozsudku na poli článku 8 Úmluvy byla přijata (více viz podkladové materiály k předchozímu zasedání kolegia dostupné [zde](#)).

Ve vztahu ke shledanému porušení článku 13 Úmluvy byly závěry Soudu zahrnuty do novely procesních předpisů, která se stále nachází v legislativním procesu v Poslanecké sněmovně. Podle nově navrhovaného § 220a občanského soudního řádu má platit, že na základě odvolání proti předběžnému opatření podle § 201 o. s. ř., které zaniklo, pozbylo účinků nebo bylo zrušeno dle § 77 odst. 2 o. s. ř., soud určí, že takové předběžné opatření bylo nezákonné, byl-li by jinak (tj. při jeho existenci v době rozhodování o odvolání) dán důvod pro jeho zrušení. Přínosem změny tudíž je, že na řízení o odvolání proti předběžnému opatření nebude mít vliv, že toto opatření mezitím pozbylo účinků, jelikož bude možné vyslovit jeho nezákonnost a následně se domáhat odškodnění podle zákona č. 82/1998 Sb.

K otázce možného posuzování předběžného opatření poté, co bylo zrušeno, zaniklo nebo se z jiného důvodu stalo bezpředmětným, se vyjádřil i Nejvyšší soud ve svém stanovisku ze dne 8. března 2017 sp. zn. Cpjn 202/2016, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/2017. Nejvyšší soud vyšel z § 75c odst. 4 občanského řádu soudního, podle kterého je pro předběžné opatření rozhodující stav v době vyhlášení (vydání) usnesení soudu prvního stupně. Aniž předkládanou novelu občanského soudního řádu zohlednil, dospěl k závěru, že pravidlo uvedené v § 75c odst. 4 o. s. ř. platí i pro rozhodnutí odvolacího soudu, jenž se rovněž musí řídit pouze stavem, který tu byl v době vydání rozhodnutí soudu prvního stupně, a k jakékoli pozdější změně, např. zrušení předběžného opatření soudem prvního stupně, uplynutí lhůty, na kterou bylo nařízeno, odvolací soud nepřihlédne. Přestože tedy kupř. v mezidobí pominuly důvody, pro které bylo předběžné opatření nařízeno, musí odvolací soud přezkoumat jeho správnost v době rozhodnutí okresního soudu a posoudit, zda bylo vydáno po právu, či nikoliv. Nejvyšší soud zdůraznil, že význam rozhodnutí odvolacího soudu o správnosti předběžného opatření, přestože to již neexistuje či nevyvolává účinky, se projeví zejména v případné odpovědnosti státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. Nejvyšší soud výslovně reagoval na závěry Soudu na poli článku 13 Úmluvy ve věci *Hanzelkovi*.

Ostatně také Ústavní soud v usnesení ze dne 15. listopadu 2016, jímž byl odmítnut návrh na obnovu řízení v této věci, podotkl, že „ve své judikatuře již několikrát poukázal na to, že občanský

soudní řád možnost odmítnutí odvolání z důvodu tzv. bezpředmětnosti nezná a že takový procesní postup, založený na extenzivním výkladu ustanovení § 218 písm. c) o. s. ř., může představovat odepření práva či porušení práva na přístup dotčeného jednotlivce k soudu, pokud ona nepřípustnost odvolání (pro nesplnění podmínek jeho projednání) nebyla způsobena jeho jednáním, ale výlučně procesním postupem obecného soudu“, přičemž odkázal na svoji předchozí judikaturu.

**DELTA PEKÁRNY a. s. proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)****1. ZÁVĚR SOUDU**

V rozsudku ze dne 2. října 2014 Soud dospěl k závěru, že v souvislosti s prohlídkou obchodních prostor stěžovatelské společnosti v rámci ochrany hospodářské soutěže bylo porušeno její právo na respektování obydlí a korespondence zaručené článkem 8 Úmluvy.

Anotaci i překlad rozsudku naleznete [zde](#).

2. VÝKON ROZSUDKU

Výboru ministrů Rady Evropy bude do konce června 2017 předložen aktualizovaný akční plán.

V rovině **individuálních opatření** podala stěžovatelská společnost dne 29. ledna 2015 návrh na obnovu řízení před Ústavním soudem ve vztahu k udělení pokuty za bránění místnímu šetření provedenému Úřadem na ochranu hospodářské soutěže v jejích prostorách v roce 2003. Ústavní soud tento návrh dne 31. ledna 2017 odmítl s poukazem na to, že mezitím rozhodoval v jiné věci téže stěžovatelky, která se týkala podstaty problému, a ve spojení s navazujícími soudními rozhodnutími tak stěžovatelce již poskytl individuální opatření k nápravě.

Ústavní soud nálezem ze dne 9. února 2016 totiž zrušil předchozí rozsudky Nejvyššího správního soudu z roku 2012 v řízení o porušení pravidel hospodářské soutěže. Nejvyšší správní soud následně rozsudkem ze dne 25. února 2016 zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně z roku 2010 s tím, že v návaznosti na rozsudek Soudu bylo třeba poskytnout stěžovatelské společnosti adekvátní prostředek nápravy, který spočíval předně v žalobě proti nezákonnému zásahu podle § 82 soudního řádu správního, a to i navzdory dlouhé době, která od předmětného místního šetření uplynula. Za předpokladu, že stěžovatelská společnost doplní další argumenty, má krajský soud posoudit zákonnost a přiměřenost místního šetření, jakož i důsledky takového posouzení na přípustnost důkazů v rámci tohoto šetření získaných a na samotné rozhodnutí o pokutě za porušení pravidel hospodářské soutěže. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 14. října 2016 s přihlédnutím k rozsudku Soudu, nálezů Ústavního soudu i rozsudku Nejvyššího správního soudu žalobu stěžovatelské společnosti v příslušném rozsahu zamítl. Podle krajského soudu šetření vyhovělo požadavkům zákonnosti i přiměřenosti, a to konkrétně ve vztahu k požadavku na vhodnost, délku i rozsah příslušného zásahu. Použití důkazů zajištěných v rámci šetření proto ani nemohlo mít negativní vliv na výsledek řízení o porušení pravidel hospodářské soutěže. Stěžovatelská společnost podala kasační stížnost, o níž dosud nebylo rozhodnuto.

Výše uvedený postup lze považovat za dostačující individuální opatření k nápravě Soudem zjištěného porušení článku 8 Úmluvy.

K **obecným opatřením** nejsou nové poznatky nad rámec odkazu na výše uvedený judikatorní vývoj a zejména na zákon č. 293/2016 Sb., kterým byl novelizován zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže, s cílem vyjasnit, že proti místnímu šetření vskutku lze podat zásahovou žalobu.

D. H. a ostatní proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**1. ZÁVĚR SOUDU**

V rozsudku ze dne 13. listopadu 2007 velký senát Soudu konstatoval, že nadměrným zařazováním romských žáků do škol pro lehce mentálně postižené došlo k porušení práva stěžovatelů, 18 romských žáků, na rovný přístup ke vzdělání (porušení článku 14 Úmluvy ve spojení s článkem 2 Protokolu č. 1).

Anotaci i překlad rozsudku naleznete [zde](#).

2. VÝKON ROZSUDKU***A. AKTUALIZOVANÝ AKČNÍ PLÁN K VÝKONU ROZSUDKU***

V únoru 2017 byl Výboru ministrů předložen aktualizovaný akční plán výkonu rozsudku. Výbor ministrů v něm byl zejména informován:

- o financování reformy základního vzdělávání (např. o navýšení finanční rezervy krajů pro rok 2016 ze státního rozpočtu pro financování podpůrných opatření, novele vyhlášky o krajských normativních zavádějící krajský normativ na podpůrná opatření v jednotné výši stanovené vyhláškou, reformě regionálního financování či navýšení výdajů státního rozpočtu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na rok 2017 na společné vzdělávání);
- v oblasti diagnostiky o pokračování v pracích na testu adaptivních dovedností a školení poradenských pracovníků v nových testech a diagnostice lehkého mentálního postižení;
- o rozšíření kompetencí a inspekční činnosti České školní inspekce (ČŠI) ve vztahu k poradenským zařízením, kdy nově bude ČŠI oprávněna hodnotit kvalitu činnosti poraden, zejména podmínky a průběh poskytování školských poradenských služeb či personální, materiální, prostorové a ekonomické podmínky poraden. Zjistí-li ČŠI při inspekční činnosti nedostatky, které mohou přímo ovlivnit vzdělávání konkrétního žáka, bude moci dát podnět reviznímu pracovišti (Národnímu ústavu pro vzdělávání), které provede revizi vydaného doporučení;
- o schválení novely školského zákona Parlamentem České republiky (zákon č. 178/2016 Sb.), která od školního roku 2017/2018 zavádí bezplatný povinný rok předškolního vzdělávání před zahájením povinné školní docházky v rozsahu 4 hodin denně, a o finančním zajištění kapacit pro předškolní vzdělávání; a
- o postupu přechodu vzdělávání na nový rámcový vzdělávací plán po zrušení přílohy pro žáky s lehkým mentálním postižením a zajištění informovanosti o této změně prostřednictvím seminářů, spuštění metodického portálu (<http://rvp.cz/>) či zřízení konzultačních center v krajích.

Zároveň byl Výbor ministrů informován o statistických zjištěních za školní rok 2016/2017. Výsledky kvalifikovaných odhadů z více než 4 000 základních škol přinesly zejména následující zjištění (procentuální údaje jsou zaokrouhleny na celá čísla):

- 85 % romských žáků je vzděláváno podle běžného vzdělávacího programu (u neromských žáků jde o 98 %);
- 13 % romských žáků je vzděláváno ve vzdělávacích programech upravených pro žáky s lehkým mentálním postižením (u neromských žáků jde o 1 %);
- romští žáci tvoří 31 % všech žáků vzdělávaných v programech pro žáky s lehkým mentálním postižením, meziročně však jejich počet poklesl o 5 % (celkový počet romských žáků v základních školách poklesl o 1 %).

B. PROJEDNÁNÍ VÝKONU ROZSUDKU VÝBOREM MINISTRŮ RADY EVROPY

Dne 26. dubna 2017 se v návaznosti na předložení výše uvedeného akčního plánu uskutečnila videokonference mezi zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a sekretariátem Výboru ministrů Rady Evropy, při níž byla diskutována a blíže vysvětlována přijatá opatření a výhled do budoucna.

Ve světle předložené zprávy a dodatečně poskytnutých informací sekretariát Výboru ministrů připravil pro účely červnového projednání analýzu stavu výkonu rozsudku. V ní především vyjádřil silnou podporu reformě základního vzdělávání, která posílila inkluzivní prostředí na běžných základních školách. Zároveň vyjádřil pochopení pro skutečnost, že se přijaté změny ještě nemohly výrazněji projevit v praxi, jelikož novela školského zákona nabyla účinnosti až dne 1. září 2016 a poslední školní rok předškolního vzdělávání bude povinný až od 1. září 2017. Formuloval nicméně přesvědčení, že následující statistické údaje by již měly doložit pozitivní trend, jelikož již v právě probíhající školní roce mnoho dětí těží z podpůrných opatření, která jim umožní vzdělávat se v hlavním vzdělávacím proudu.

Rozsudek sekretariátem nebyl navržen na ústní debatu červnového jednání Výboru ministrů a jeho zařazení nenavrhl ani žádná delegace členského státu, z čehož lze dovozovat, že jak sekretariát Výboru ministrů, tak ostatní státy hodnotí v tuto chvíli kroky České republiky pozitivně a dávají nám určitý čas, aby se přijatá opatření projevila v praxi. Rozhodnutí, které by tedy mělo být bez jednání schváleno na červnovém zasedání Výboru ministrů, uvítá reformu základního vzdělání, kterou přinesla novela školského zákona č. 82/2015 Sb. a navazující vyhlášky Ministerstva školství, vyzve české orgány k přijetí všech opatření, kterými zajistí její úspěšné naplnění v praxi, vyjádří očekávání, že v následujících letech bude počet romských žáků integrovaných do hlavního vzdělávacího proudu stoupat a že se tento trend projeví již ve školním roce 2017/2018, a vyzve příslušné orgány ke sběru nezbytných dat, která ukáží praktický dopad reformy, a to zejména ve vztahu k romským dětem, a k předložení další zprávy v únoru 2018.

Bureš proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)

1. ZÁVĚR SOUDU

V rozsudku ze dne 18. října 2012 Soud konstatoval, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy zakazujícího mučení a jiné nelidské či ponižující zacházení, a to jak v jeho hmotněprávní složce z důvodu kurtování stěžovatele na záchytné protialkoholní stanici, tak v jeho procesní složce z důvodu neúčinného vyšetření této události

Anotaci i překlad rozsudku naleznete [zde](#).

2. VÝKON ROZSUDKU

A. AKTUALIZOVANÝ AKČNÍ PLÁN VÝKONU ROZSUDKU

Výboru ministrů Rady Evropy byl v červenci 2016 předložen aktualizovaný akční plán, v němž Česká republika informovala o stadiu přijetí zbývajících obecných opatření k výkonu rozsudku. Akční plán naleznete [zde](#).

Ve stručnosti lze shrnout, že Česká republika se v rámci obecných opatření k nápravě zavázala k zakotvení zásady subsidiarity použití omezovacích prostředků do zákona o zdravotních službách, vydání metodického pokynu pro poskytovatele zdravotních služeb k používání omezovacích prostředků, vydání instrukce pro krajské úřady k postupu a metodám kontroly používání omezovacích prostředků a ke stanovení minimálních personálních a materiálních požadavků na vybavení protialkoholních záchytných stanic.

B. AKTUÁLNÍ STAV VÝKONU ROZSUDKU

Z výše uvedených obecných opatření byla realizována dvě: novela zákona o zdravotních službách byla vyhlášena ve Sbírce zákonů pod č. 65/2017 Sb. a nabude účinnosti dne 31. května 2017; metodické stanovisko ke kontrolám používání omezovacích prostředků bylo počátkem října 2016 zasláno krajským úřadům a zveřejněno na webových stránkách Ministerstva zdravotnictví, viz [zde](#).

K metodickému pokynu pro poskytovatele zdravotních služeb k používání omezovacích prostředků ve zdravotnických zařízeních lze uvést, že tento pokyn byl Ministerstvem zdravotnictví zpracován, v srpnu 2016 projednán se zástupci zainteresovaných subjektů (poskytovatelé zdravotních služeb, pacienti, Kancelář vládního zmocněnce, Kancelář veřejného ochránce práv, Úřad vlády a neziškový sektor), na podzim 2016 zaslán v upravené verzi do připomínkového řízení a v dubnu 2017 zaslán opětovně do dalšího připomínkového řízení. Připomínky vzešlé z posledního kola připomínkového řízení jsou v současné době vypořádávány. Původní termín dokončení prací byl stanoven na prosinec 2015, následně posunut na březen 2017, aktuální termín zůstává nejasný.

Ohledně stanovení minimálních materiálních a personálních požadavků na vybavení protialkoholních záchytných stanic nastal od posledního zasedání Kolegia pozitivní vývoj v tom smyslu, že Ministerstvo zdravotnictví v květnu 2017 zaslalo do meziresortního připomínkového řízení návrhy

novel vyhlášky č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb, a vyhlášky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení. Negativní stránkou věci je, že Ministerstvo zdravotnictví navrhuje takové minimální personální zajištění (stálá přítomnost pouze 2 osob – všeobecné sestry a sanitáře nebo ošetřovatele – a příležitostnou přítomnost lékaře), které patrně není dostatečné pro bezpečné použití omezovacího prostředku, je-li jeho použití nezbytné. V tomto bodu Ministerstvo zdravotnictví nijak nereaguje na doporučení veřejné ochránkyně práv, která v letech 2013–2014 v návaznosti na rozsudek *Bureš proti České republice* vykonala systematické návštěvy protialkoholních záchytných stanic a v závěrečné souhrnné zprávě (dostupné [zde](#)) upozornila na hojně a mnohdy problematické používání omezovacích prostředků a bezpečnostní rizika plynoucí z nedostatečného technického a personálního zajištění záchytných stanic. Ministerstvo zdravotnictví též nijak nereaguje na doporučení ochránkyně stanovit v zájmu zajištění bezpečnosti personálu a klientů a jejich důstojnosti během použití omezovacího prostředku povinnost záchytných stanic zřídit odlukovou místnost pro dočasné oddělení agresivních klientů.

V současné době probíhá vypořádání připomínek.

**Červenka proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**

1. ZÁVĚR SOUDU

V rozsudku ze dne 13. října 2016 Soud konstatoval, že umístěním stěžovatele do zařízení sociálních služeb toliko na základě souhlasu opatrovníka, aniž by stěžovatel disponoval procesní zárukou ve formě soudního přezkumu svého umístění, došlo k porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Jelikož stěžovatel nemohl nechat přezkoumat zákonnost svého nedobrovolného pobytu v zařízení sociálních služeb soudem, který by měl pravomoc nařídít jeho propuštění, došlo též k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Konečně vzhledem k tomu, že soudy zamítly stěžovatelovu žalobu na odškodnění s tím, že z důvodu omezení svéprávnosti neměl způsobilost udělit plnou moc nevládní organizaci, která jeho jménem žalobu podala, došlo i k porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy.

Překlad a anotaci rozsudku naleznete [zde](#).

2. VÝKON ROZSUDKU

A. PŘIJATÁ OPATŘENÍ

Již dne 1. srpna 2016 nabyla účinnosti novela zákona o sociálních službách a zákona o zvláštních řízeních soudních, která zejména definuje podmínky, za nichž opatrovník může za opatrovaného uzavřít smlouvu o poskytování pobytové sociální služby, stanoví povinnost poskytovatele sociálních služeb oznámit soudu skutečnost, že jeho klient, který není schopen smlouvu vypovědět, projevil vážně míněný nesouhlas s poskytováním pobytové sociální služby, a stanoví podrobná procesní pravidla pro řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb. Více k obsahu této novely viz podklady k druhému jednání Kolegia dostupné [zde](#).

B. ZBÝVAJÍCÍ OPATŘENÍ

Kolegium na svém zasedání dne 14. prosince 2016 uvítalo rozhodnutí Ministerstva práce a sociálních věcí metodicky vést poskytovatele sociálních služeb a příslušné pracovníky krajů, obecních úřadů a Inspekce práce v oblasti detencí v zařízeních sociálních služeb a vyžádalo si informace o obsahu a zveřejnění metodiky. Vyžádalo si též podrobnější informace o metodickém materiálu k výkonu působnosti státního zastupitelství v oblasti sociálních detencí vypracovaném Nejvyšším státním zastupitelstvím.

1. METODIKA MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Jaké kroky v dané věci Ministerstvo práce a sociálních věcí podniklo, je nejasné.

2. METODIKA NEJVYŠŠÍHO STÁTNÍHO ZASTUPITELSTVÍ

V listopadu 2016 vydalo Nejvyšší státní zastupitelství v zájmu sjednocení postupu státních zastupitelství při uplatňování oprávnění k návrhu na zahájení a vstupu do řízení ve věci nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb, které mu svěřila s účinností od 1. srpna 2016 novela zákona o zvláštních řízeních soudních, základní zásady naplňování této netrestní agendy státního zastupitelství.

Metodický materiál podrobně popisuje a komentuje novou hmotněprávní i procesní úpravu držení v zařízeních sociálních služeb. Vysvětluje, jaké jsou přípustné právní důvody umístění člověka do zařízení sociálních služeb a jaká jsou kritéria pro posouzení, zda v zařízení sociálních služeb došlo ke zbavení svobody. Metodika dále vyjmenovává a blíže rozvádí, jaké jsou základní zásady postupu státního zastupitelství při výkonu dozoru, zejména zásady zajištění dodržování základních lidských práv a zákonnosti, soustavnosti výkonu dozoru, jeho úplnosti a zásady kontradiktornosti provádění prověrek. Metodika též vyjmenovává, jaké skutečnosti musí státní zástupce při výkonu dozoru objasnit (zejména platnost právního titulu pobytu člověka v zařízení; možnost zajistit pomoc a podporu danému člověku jinak, nesouhlasí-li s pobytem v zařízení; existenci lékařského posudku vydaného postupem dle zákona o sociálních službách; vyslovení vážně míněného nesouhlasu s poskytováním pobytové sociální služby; dodržení oznamovací povinnosti zařízením sociální péče a další) a jakými metodami. Definuje též, za jakých okolností je třeba soudu podat návrh na zahájení řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb. Metodický materiál konečně vyjmenovává náležitosti návrhu na zahájení řízení a popisuje, na jaké skutečnosti má státní zástupce zaměřit své procesní návrhy během řízení.

**Kompenzační prostředek nápravy nepřiměřené délky soudního řízení
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)****1. ZÁVĚRY PRACOVNÍ SKUPINY**

Dne 23. února 2017 se v hlavní budově Ministerstva spravedlnosti konalo první zasedání pracovní skupiny k účinnosti českého kompenzačního prostředku nápravy nepřiměřeně dlouhých řízení, jejíž zřízení bylo vládnímu zmocněnci doporučeno na druhém zasedání Kolegia expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a provádění Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „Kolegium“, „Soud“ a „Úmluva“).

Z obecné rozpravy nevyplývalo, že by stížnosti na délky řízení projednávané Soudem poukazyvaly na systémové nedostatky stávajícího mechanismu odškodňování dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, v platném znění (dále jen „OdškZ“). Urychlení stávajícího soukolí prostředků nápravy lze dle převažujícího mínění očekávat od zpoplatnění těchto druhou soudních sporů a novelizace občanského soudního řádu v tom směru, že by nadále nemělo být přípustné podání dovolání jako mimořádného opravného prostředku proti rozhodnutím procesní povahy, jimiž se toliko upravuje vedení řízení. Pokud jde o řetězení kompenzačních řízení, v diskusi převládlo stanovisko, že rovněž nejde o problém systémové povahy, nýbrž o individuální excesy, které se týkají téměř výlučně jen několika notorických sudičů. Dle zástupců soudcovského stavu nadto mohou být podmínky, za nichž lze odškodnění za průtahy samotného kompenzačního řízení navýšit, dále upřesněny judikaturou, a tudíž není nutně zapotřebí legislativní řešení. Vládní zmocněnec uznal za vhodné poskytnout soudům čas, aby se s danou otázkou samy vypořádaly, a za tímto účelem navrhl odložit další zasedání pracovní skupiny na neurčito s tím, že k jejímu svolání bude přistoupeno, jestliže vyjde najevo, že průtahy v kompenzačních řízeních jsou problémem systémové povahy, případně pokud by Soud shledal v souvislosti s kompenzačními řízeními porušení článku 13 Úmluvy.

2. NOVÉ ROZHODNUTÍ O NEPŘIJATELNOSTI

V mezidobí rovněž výbor první sekce Soudu vydal rozhodnutí ve věcech *DOMIRA, spol. s r. o. a Alena Meluzínová proti České republice* (č. 60702/11 a 59633/12, rozhodnutí ze dne 7. března 2017), v němž shledal obě stížnosti namítající porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy i článku 13 Úmluvy za nepřijatelné s odůvodněním, že vzhledem k výši odškodnění, kterého se stěžovatelkám na vnitrostátní úrovni za průtahy v řízeních dostalo, je nadále nelze považovat za „oběti“ namítaných porušení Úmluvy.

Rozhodnutí je dostupné [zde](#), zatímco anotace v českém jazyce je k dispozici [zde](#).

Zbývá doplnit, že v současné době jsou Soudem projednávány ještě stížnosti *Albert Žirovník proti České republice* (č. 10092/13, 20708/13, 22455/13, 61245/13, 61482/13, 22520/14, 13258/15) a *Zaňko proti České republice* (č. 16782/15), v nichž je rovněž nastolena otázka účinnosti českého kompenzačního prostředku nápravy nepřiměřeně dlouhých řízení.

3. NAVRHOVANÉ LEGISLATIVNÍ ZMĚNY

V neposlední řadě si zaslouží pozornost připravované legislativní změny, které odrážejí závěry výše zmíněné pracovní skupiny. V současné době se v Poslanecké sněmovně nachází návrh zákona, jímž by měl být novelizován občanský soudní řád a související právní předpisy (sněmovní tisk č. 987/0; viz [zde](#)). Součástí návrhu zákona je mj. vyloučení možnosti podání dovolání proti rozhodnutím procesní povahy. Ústavně právní výbor přijal dne 24. dubna 2017 usnesení, jímž poslancům doporučil návrh zákona schválit a přijmout k tomuto návrhu zákona určité změny a doplňky. K těm náleží i zrušení stávající výjimky, kdy jsou řízení vedená v režimu OdškZ *en bloc* vyňata z povinnosti uhradit soudní poplatek. Nově by pak podléhala zaplacení soudního poplatku ve výši 2 000 Kč. Předmětný návrh zákona by měl být v dohledné době projednán ve druhém čtení.

Y. Y. proti Turecku a A. P., Garçon a Nicot proti Francii
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)

1. ZÁVĚR SOUDU

V rozsudku ze dne 10. března 2016 Soud ve věci *Y. Y. proti Turecku* konstatoval, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní soudy zamítly žádost stěžovatele o udělení souhlasu s operativní změnou pohlaví pro nesplnění podmínky trvalé neplodnosti. Anotaci rozsudku naleznete [zde](#).

V rozsudku ze dne 6. dubna 2017 ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* Soud upřesnil a rozvinul svůj postoj přijatý ve věci *Y. Y. proti Turecku*. Konstatoval zejména, že uznání pohlavní identity u transgender osoby není možné podmiňovat podstoupením operace, sterilizace nebo léčby, která by velmi pravděpodobně vedla k neplodnosti, pokud si ji tato osoba podstoupit nepřeje. Soud proto dospěl k závěru o porušení článku 8 Úmluvy v případě druhého a třetího stěžovatele, kterým nebyla oficiálně uznána změna pohlaví, jelikož neprokázali nevratnou změnu svého vzhledu, tedy podstoupení chirurgické sterilizace nebo léčby, která by s velkou pravděpodobností měla za následek neplodnost. Soud současně rozhodl o neporušení článku 8 ve vztahu k podmínce pro uznání změny pohlaví, kterou byla porucha genderové identity. Soud konstatoval, že tato podmínka platí v naprosté většině států, které připouští právní uznání změny pohlaví. Shledal, že podmínka přímo nezpochybňuje fyzickou integritu stěžovatele, a konstatoval, že státy mají v otázce jejího uložení k dispozici velký prostor pro uvážení.

Anotace rozsudku následuje. Je sice třeba doplnit, že rozsudek dosud nenabyl právní moci, ale Francie již mezitím spornou podmínku ze svého právního řádu odstranila.

Je třeba upozornit i na skutečnost, že Česká republika v dané souvislosti čelí kolektivní stížnosti č. 117/2015 – *Transgender Europe a ILGA Europe proti České republice*, podané k Evropskému výboru pro sociální práva, o níž dosud nebylo rozhodnuto.

2. PŘIJATÁ OPATŘENÍ

Na druhém zasedání Kolegia podali především zástupci ministerstev zdravotnictví a spravedlnosti informaci o dosavadních úvahách souvisejících se způsobem promítnutí závěrů Soudu do našeho právního řádu. Kolegium dospělo k závěru, že Ministerstvo zdravotnictví by mělo převzít iniciativu, svolat dotčené subjekty k dalšímu jednání a na příštím zasedání Kolegia informovat o krocích, které byly a budou podniknuty.

Ministerstvo zdravotnictví se v souvislosti s vydáním rozsudku *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* obrátilo dopisem na Ministerstvo spravedlnosti s dotazem na jeho názor na potřebu změny stávající právní úpravy ve světle výše uvedených rozsudků, a to konkrétně ustanovení § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, a § 29 zákona č. 89/2012., občanského zákoníku.

Ministerstvo spravedlnosti odpovědělo, že vítá iniciativu ve věci opětovného otevření diskuse o možných změnách právní úpravy, a konstatovalo, že tato změna bude potřebná. Uvedlo však současně, že není příslušné k úvaze o nutnosti sterilizace v souvislosti se změnou pohlaví. Tato otázka se týká primárně fyziologie a zdraví, tudíž by měla být řešena v lékařské vědě a zdravotnickém právu.

Úprava občanského zákoníku vychází z pojetí, že změna pohlaví je faktickým stavem, jehož právní účinky se váží k okamžiku, kdy z lékařského hlediska nastane. Ministerstvo spravedlnosti vyjádřilo očekávání, že k problematice bude ze strany Ministerstva zdravotnictví ustavena pracovní skupina, na jejíž činnosti bude Ministerstvo spravedlnosti aktivně participovat.

3. ANOTACE ROZSUDKU

Rozsudek ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 79885/12, 52471/13 a 52596/13 – A. P., Garçon a Nicot proti Francii

Senát páté sekce Soudu většinou šesti hlasů proti jednomu rozhodl o porušení článku 8 Úmluvy z důvodu, že stěžovatelům jakožto transgender osobám nebyla povolena úřední změna pohlaví, protože neprokázali „nevratnou povahu změny vzhledu“, což v praxi zpravidla znamenalo sterilizaci. Zároveň Soud dospěl jednomyslně k závěru, že článek 8 nebyl porušen v souvislosti s tím, že za účelem změny pohlaví bylo nutné prokázat existenci poruchy genderové identity, případně podrobit se lékařskému vyšetření.

I. Skutkové okolnosti

Všichni tři stěžovatelé se narodili jako muži, ale už od dětství se identifikovali se ženským pohlavím a v dospělosti požádali o úřední změnu pohlaví. V době, kdy příslušné vnitrostátní orgány o jejich žádostech rozhodovaly (2008–2013), bylo dle francouzského práva za účelem změny pohlaví nutné prokázat jednak existenci poruchy genderové identity u žadatele a jednak to, že u něj došlo ke změně vzhledu nevratné povahy. První stěžovatel ke své žádosti přiložil několik lékařských potvrzení, která dle něj měly prokázat splnění obou podmínek, ale soudy tato potvrzení nepovažovaly za dostačující a nařídily stěžovateli, aby se podrobil dalšímu vyšetření ze strany soudem ustanovených znalců, což tento odmítl jako nadbytečné. Druhý a třetí stěžovatel ve svých podáních na vnitrostátní úrovni uvedli, že podmínka prokázání nevratné povahy změny vzhledu je v rozporu s článkem 8 Úmluvy; druhý stěžovatel rovněž namítl, že to platí i pro podmínku existence poruchy genderové identity. U všech tří stěžovatelů dospěly vnitrostátní soudy k závěru, že výše zmíněné podmínky úřední změny pohlaví nesplňují, a jejich žádosti proto zamítly.

V roce 2016 došlo k novelizaci francouzského občanského zákoníku, dle níž již nelze úřední změnu pohlaví podmiňovat léčbou, chirurgickým zákrokem ani sterilizací.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali porušení článku 8 Úmluvy z toho důvodu, že jim nebyla povolena úřední změna pohlaví. První stěžovatel konkrétně spatřoval porušení článku 8 v povinnosti podrobit se lékařskému vyšetření, druhý a třetí stěžovatel v podmínce prokázat nevratnou povahu změny vzhledu a druhý stěžovatel navíc i v podmínce existence poruchy genderové identity.

Soud úvodem připomněl, že ve své dosavadní judikatuře se již zabýval právem transsexuálů, kteří podstoupili operační změnu pohlaví, na právní uznání této změny (např. *Christine Goodwin proti Spojenému království*, č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002), jakož i podmínkami na přístup k uvedené operaci (např. *Y. Y. proti Turecku*, č. 14793/08, rozsudek ze dne 10. března 2015). Dle Soudu se námitky vznesené stěžovateli též nepochybně týkají práva na respektování soukromého života a jako takové spadají pod článek 8 Úmluvy. Jádro projednávaného problému spočívá v otázce, zda existuje pozitivní závazek státu právně uznat změnu pohlaví, aniž by

přítom vyžadoval splnění podmínek, proti nimž stěžovatelé brojí (*mutatis mutandis, Hämäläinen proti Finsku*, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014, § 64).

a) *K podmínce nevratné povahu změny vzhledu*

Soud se v této části předně zaměřil na otázku, zda „nevratná povahu změny vzhledu“, což byla dle francouzského práva v relevantní době jedna z podmínek úřední změny pohlaví, znamenala ve skutečnosti sterilizaci žadatele. Soud v této souvislosti poukázal na stanovisko francouzské poradní komise pro lidská práva z roku 2013, dle něhož se za účelem splnění této podmínky musí dotčené osoby podrobit chirurgickým zákrokům či hormonální léčbě, které mají za důsledek sterilitu. V podobném duchu se vyjádřili i autoři návrhu zákona na ochranu práv transgender osob podaného v roce 2013. Ve světle uvedeného Soud shledal, že příslušná podmínka znamenala v praxi sterilizační operaci nebo léčbu, která z důvodu své povahy a intenzity s vysokou pravděpodobností vedla ke sterilitě.

Soud dále konstatoval, že v projednávané věci náleží žalovanému státu pouze omezený prostor pro uvážení, neboť je tu přímo dotčena tělesná integrita jednotlivců, jakož i princip osobní autonomie a právo na sexuální identitu. Byť Soud uznal, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje shoda, co se týče úřední změny pohlaví (v roce 2016 tuto změnu neumožňovalo sedm států, 22 států ji podmiňovalo sterilizací a 18 států ji povolovalo i bez sterilizace), zdůraznil, že v posledních letech lze v Evropě sledovat tendenci ke zrušení podmínky sterilizace, založenou na vývoji porozumění transsexualismu (v období let 2009–2016 tato podmínka zmizela z právního řádu jedenácti členských států včetně Francie a další státy tuto změnu zvažují). Soud rovněž upozornil na stanoviska početných orgánů ochrany lidských práv v rámci Rady Evropy i OSN, které se jasně vyjádřily ve prospěch zrušení zmíněné podmínky.

V posledním kroku se Soud zabýval zachováním spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a zájmy stěžovatelů v projednávané věci. Poukázal na to, že ne všechny transgender osoby chtějí nebo mohou podstoupit zákrok či léčbu s vysokou pravděpodobností sterility, což je i případ druhého a třetího stěžovatele. V jiných kontextech Soud konstatoval porušení článků 3 a 8 Úmluvy z důvodu sterilizace svéprávných dospělých osob, provedené bez jejich informovaného souhlasu, jelikož takový postup je v rozporu s respektováním lidské svobody a důstojnosti (např. *Soares de Melo proti Portugalsku*, č. 72850/14, rozsudek ze dne 16. února 2016, § 109–111). Souhlas s léčebným výkonem přitom nelze považovat za skutečně svobodný, pokud by v případě nesouhlasu dotčená osoba pozbyla plného výkonu svého práva na sexuální identitu a osobní rozvoj (*Van Kück proti Německu*, č. 35968/97, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 75). V projednávané věci stát podmiňoval úřední změnu pohlaví provedením zákroku či léčby s vysokou pravděpodobností sterility, což vlastně znamená podmínit plný výkon práva na respektování soukromého života, chráněného článkem 8 Úmluvy, vzdáním se plného výkonu práva na respektování tělesné integrity, garantovaného jak tímto ustanovením, tak článkem 3. Třebaže Soud uznal, že je tu na druhé straně dotčen i veřejný zájem, a to zejména požadavek právní jistoty, shledal, že v této situaci jsou transgender osoby, které si nepřejí podstoupit úplnou změnu pohlaví, postaveny před neřešitelné dilema: buď se navzdory svým přáním podrobí zákroku či léčbě s vysokou pravděpodobností sterility, a tím se vzdají plného výkonu práva na respektování své tělesné integrity, nebo se vzdají právního uznání své sexuální identity, a tudíž i plného výkonu tohoto práva. Dle Soudu tu dochází k narušení spravedlivé rovnováhy, kterou jsou členské státy povinny zachovávat mezi obecným zájmem a zájmy dotčených jednotlivců.

V této souvislosti Soud připomněl svou předchozí judikaturu, dle níž náležitý respekt k tělesné integritě transgender osoby vylučuje, aby tato byla nucena podrobit se léčbě, která má za následek trvalou neplodnost (*Y. Y. proti Turecku*, cit. výše, § 119); je též v rozporu s článkem 8, pokud stát podmiňuje výkon rodičovských práv podstoupením sterilizační operace (*Soares de Melo*, cit. výše, § 111).

Ve světle výše uvedeného Soud dospěl k závěru, že zamítnutím žádosti druhého a třetího stěžovatele z důvodu nesplnění podmínky nevratné povahy změny vzhledu došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

b) K podmínce existence poruchy genderové identity

Druhý stěžovatel dále namítal, že podmínka existence poruchy genderové identity je rovněž v rozporu s článkem 8, neboť vede k zacházení s transgender osobami jakožto s duševně nemocnými, a tudíž znamená zásah do jejich důstojnosti.

Soud předně upozornil, že naprostá většina členských států Rady Evropy, které umožňují úřední změnu pohlaví, podmiňuje tuto změnu psychodiagnostikou žadatele; od zmíněného požadavku upustily zatím pouze čtyři státy (Dánsko, Norsko, Island a Malta). Zadruhé, „transsexualismus“ stále figuruje v mezinárodní klasifikaci nemocí zveřejněné Světovou zdravotnickou organizací. Zatřetí, na rozdíl od podmínky sterilizace se podmínka psychodiagnostiky přímo nedotýká tělesné integrity jednotlivců. A konečně začtvrté, ani postoj mezinárodních orgánů ochrany lidských práv není v tomto směru natolik vyhraněný jako ve vztahu k podmínce sterilizace.

Vzhledem k uvedenému Soud shledal, že v této oblasti náleží členským státům velký prostor pro uvážení. Dle vlády žalovaného státu je účelem předmětné podmínky stanovit, zda problémy pacienta nemají jiné příčiny, a v návaznosti na to zajistit, aby nevratný medicínský proces změny pohlaví nezačaly osoby, které ve skutečnosti nejsou transgender. Soud uvedl, že tento argument není zcela relevantní u jednotlivců, jako je druhý a třetí stěžovatel, kteří odmítají podstoupit nevratnou léčbu; lze nicméně akceptovat, že cílem daného požadavku je ochrana zájmů dotčených osob, jelikož zabraňuje, aby se tyto osoby chybně rozhodly pro právní změnu své identity. K porušení článku 8 proto v tomto směru nedošlo.

c) K povinnosti podrobit se lékařskému vyšetření

První stěžovatel konečně namítal, že povinnost podrobit se lékařskému vyšetření ze strany soudem ustanovených znalců, které mělo prokázat, zda stěžovatel splňuje obě podmínky úřední změny pohlaví, znamenala traumatizující a ponižující zásah do jeho intimity; tento zásah přitom nelze považovat za nezbytný, jelikož stěžovatel již v daném vnitrostátním řízení předložil několik potvrzení od lékařů, které si sám zvolil.

Soud konstatoval, že tato námitka se týká způsobu provádění dokazování, což je oblast, v níž členským státům náleží značný prostor. V projednávané věci vnitrostátní soudy dostatečně podrobně zdůvodnily, proč důkazy předložené stěžovatelem nepovažují za postačující, a v návaznosti na to ustanovily tři relevantní znalce, které pověřily detailním zadáním; nic nenasvědčuje tomu, že by tento postup byl zatížen svévolí nebo že by byl v rozporu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu. Soud proto dospěl k závěru, že zamítnutím stěžovatelovy žádosti o úřední změnu pohlaví z důvodu, že se tento odmítl podrobit soudně nařízenému vyšetření, nedošlo za daných okolností k narušení spravedlivé rovnováhy mezi soupeřícími zájmy, a článek 8 tudíž porušen nebyl.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Ranzoni se ve svém nesouhlasném stanovisku vyslovil proti závěru o porušení článku 8 v souvislosti s podmínkou nevratné povahy změny vzhledu. Zdůraznil, že až doposud postupoval Soud v kauzách týkajících se transsexuálů (počínaje věcí *Rees proti Spojenému království*, č. 9532/81, rozsudek ze dne 17. října 1986) opatrně a po malých krůčcích, zatímco dnešní rozsudek lze nazvat skutečným skokem. V dané oblasti však přitom neexistuje shoda mezi členskými státy, což ve svém rozsudku uznává i většina: v roce 2016 povolovalo úřední změnu pohlaví bez podmínky sterilizace toliko 18 členských států z celkového počtu 47, zatímco a v roce 2013, kdy o žádostech druhého a třetího stěžovatele rozhodoval francouzský dovolací soud, bylo takových států dokonce pouze 11. Soud se navíc dostatečně nezabývá otázkou, jaké důvody vedou většinu členských států k tomu, aby zatím ve svých právních řádech neupouštěly od podmínky sterilizace při úřední změně pohlaví. Přiměřenějším řešením v projednávané věci by dle soudce Ranzoniho bylo konstatovat, že žalovaný stát v době rozhodování o žádostech stěžovatelů nevybočil ze svého prostoru pro uvážení, a zároveň vyzvat všechny členské státy, aby věnovaly pozornost otázce vznesené v této záležitosti a aby se

snažily ubírat se směrem vznikající evropské tendence. Dalším vhodným řešením – odůvodněným důležitostí kauzy a dopadem verdiktu Soudu na všechny členské státy – by bylo postoupit věc velkému senátu.

Blokhin proti Rusku
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**I. ÚVOD**

Na jednání Kolegia dne 14. prosince 2016 byl představen materiál k rozsudku *Blokhin proti Rusku* (č. 47152/06, rozsudek velkého senátu ze dne 23. března 2016), který se věnoval otázce souladu české právní úpravy řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném se závěry Evropského soudu pro lidská práva („Soud“) formulovanými v tomto rozsudku. K dispozici je [zde](#).

Členové Kolegia byli následně vyzváni k zaslání svých stanovisek k této otázce. Kancelář vládního zmocněnce obdržela vyjádření od Nejvyššího státního zastupitelství, Nejvyššího soudu, Úřadu vlády a legislativního odboru Ministerstva spravedlnosti. Obsah zaslanych vyjádření je ve zkratce představen v dalším textu. Kancelář vládního zmocněnce k nim dodává několik poznámek.

**II. TRESTNÍ CHARAKTER ŘÍZENÍ VE VĚCÍCH DĚTÍ MLADŠÍCH PATNÁCTI LET
DLE HLAVY III ZÁKONA O SOUDNICTVÍ VE VĚCÍCH MLÁDEŽE****1. OBSAH VYJÁDŘENÍ**

Zaslaná vyjádření se kriticky stavěla k otázce, zda je na řízení ve věcech dětí mladších patnácti let dle hlavy III zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže („ZSVM“), nutné pohlížet prizmatem trestní větve článku 6 Úmluvy, neboli zda řízení naplňuje některé z kritérií definovaných Soudem pro posouzení existence trestního obvinění ve smyslu článku 6 Úmluvy. Ze tří kritérií formulovaných Soudem ve věci *Engel a ostatní proti Nizozemsku* (č. 5100/71 a další, rozsudek ze dne 8. června 1976, § 82) se v tomto případě jeví jako klíčové především kritérium druhu a stupně závažnosti sankce.

Vyjádření upozorňovala na odlišné cíle občanskoprávního řízení, které je vedeno o protiprávním jednání dítěte mladšího patnácti let (dále v tomto materiálu jen „dítě“), a řízení trestního, jehož cílem je zjistit, zda byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem, uložit mu spravedlivou sankci a tuto vykonat. Účelem řízení dle ZSVM je, aby bylo vůči dítěti, které se dopustilo protiprávního činu, užito opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále protiprávního jednání zdrželo a našlo si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispělo k odčinění újmy.

Vyjádření rovněž poukazovala na to, že rozdělení skupin dětí na trestně neodpovědné, které v době spáchání provinění nedovršily patnáctý rok věku, a děti trestně odpovědné, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok a nedovršily osmnáctý rok, plně koresponduje se zásadami vyplývajícími z článku 40 Úmluvy o právech dítěte („ÚPD“). Toto ustanovení rozlišuje, jaké povinnosti mají státy ve vztahu k mladistvým obviněným, obžalovaným nebo uznaným vinným z porušení trestního práva a ve vztahu k dětem, které svým věkem nedosahují hranice trestní odpovědnosti. U trestně neodpovědných dětí je podle čl. 40 odst. 3 písm. b) ÚPD v případě potřeby nutné přijetí opatření k zacházení s nimi bez užití soudního řízení za předpokladu plného dodržování lidských práv a právních záruk. Tímto rozdělením se řídí i česká právní úprava, která stanoví zcela odlišné procesní podmínky pro děti mladší patnácti let a pro mladistvé.

Vyjádření se nesouhlasně stavěla k názoru, že opatření ukládaná dle ZSVM mají sankční povahu. Argumentováno bylo tím, že soud při ukládání opatření dle ZSVM dbá na výchovné působení na dítě a sleduje jeho preventivní účinek (§ 93 ZSVM). Opatření ukládaná dle ZSVM tedy mají charakter nápravný a výchovný, a nikoli represivní. O tom by měla svědčit i skutečnost, že ochranná výchova, která je nejcitelnějším zásahem do práv nezletilého, je ukládána soudem pro mládež a vykonávána v zařízeních školských, a nikoli zařízeních vězeňského typu. V těchto aspektech shledávala vyjádření výrazné odlišnosti mezi ochrannou výchovou a dalšími opatřeními ukládanými českými soudy a opatřeními v podobě umístění stěžovatele Blokhina na dobu 30 dnů do uzavřeného hlídaného zařízení, v němž byli chovanci podrobeni striktnímu kázeňskému režimu, které Soud hodnotil ve svém rozsudku.

Vyjádření dospívá k závěru, že závěry vyplývající z rozsudku *Blokhin proti Rusku* nelze vztáhnout na české prostředí, neboť opatření, která může soud dítěti mladšímu patnácti let uložit, včetně ochranné výchovy, nemají sankční charakter.

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

2.1. Článek 40 odst. 3 písm. b) ÚPD

Ze zaslanych vyjádření vyvstává otázka, jak by měl být vyložen čl. 40 odst. 3 písm. b) ÚPD, zejména zda jeho text smluvním státům ÚPD znemožňuje trestně neodpovědným dětem v řízení o činu jinak trestném zajistit právní záruky, které jsou obvykle garantovány mladistvým a dospělým obviněným.

Dodržování ÚPD smluvními státy je monitorováno Výborem pro práva dítěte („Výbor“), který prostřednictvím svých všeobecných komentářů vykládá její jednotlivá ustanovení. V komentáři věnovaném právům dětí v soudnictví ve věcech mládeže Výbor doporučuje smluvním státům ÚPD zajistit, aby děti, které nedosahují věkové hranice trestní odpovědnosti, měly k dispozici právní záruky a bylo s nimi zacházeno přinejmenším stejně jako s dětmi staršími.¹ Komentář současně uvádí, že dítě nemůže být formálně odsouzeno a shledáno trestně odpovědným v trestním řízení.² Tento požadavek znamená, že při projednání činu dítěte nemůže být využito trestní řízení v celé své šíři, tak jak je tomu u dospělých obviněných. Doporučení brání tomu, aby bylo dítě v řízení shledáno vinným ze spáchání trestného činu a byla mu uložena trestněprávní sankce. Současně však dle našeho názoru nevylučuje, aby řízení, ve kterém se projedná čin, jehož se dítě dopustilo, zahrnovalo některé atributy trestního řízení, konkrétně záruky, které posílí procesní postavení dítěte a zmenší riziko neoprávněných či nepřiměřených zásahů do jeho práv. Uvádí-li navíc komentář současně požadavek, aby dětem pod hranicí trestní odpovědnosti byla zaručena stejná práva jako dětem starším, nelze než dojít k závěru, že vybrané instituty týkající se práva na obhajobu a vycházející svou podstatou z trestního procesu musí být použity i ve vztahu k trestně neodpovědným dětem. Zajištění základních právních záruk jako presumpce nevinny, právo na sdělení obvinění, právo nevyprovídat, právo na právní pomoc, právo na přítomnost rodiče či opatrovníka, právo setkat se se svědky a klást jim otázky a právo na opravný prostředek vyžadují v případech všech dětí, které se dostaly do konfliktu s právem, rovněž tzv. *Beijing Rules* přijatá valným shromážděním OSN.³ Na tyto dokumenty odkázal Soud také ve věci *Blokhin proti Rusku*.

¹ Všeobecný komentář č. 10 (2007) Výboru OSN pro práva dítěte ze dne 25. dubna 2007 (CRC/C/GC/10), bod 33.

² Tamtéž, bod 31.

³ Minimální pravidla pro řízení ve věcech mládeže (“the Beijing Rules”), přijatá Valným shromážděním OSN dne 29. listopadu 1985 (A/RES/40/33), bod 7.1.

Z výše uvedeného se lze domnívat, že zajištění právních záruk spojených s trestním řízením, jako je např. právo na obhájce, dětem, které nedosahují věkové hranice trestní odpovědnosti, ÚPD nejenže nezapovídá, ale naopak v souladu s všeobecným komentářem doporučuje.

2.2. Povaha opatření ukládaných dětem v řízení o činu jinak trestném

Zásadní otázkou je, zda opatření ukládaná dětem v řízení o činu jinak trestném jsou sankční povahy, či nikoli.

Při posuzování sankční povahy detenčního zařízení ve věci *Blokhin proti Rusku* Soud dospěl k závěru o kvazitrestním režimu zařízení, když naznal, že osoby umístěné v zařízení byly vystaveny neustálému dohledu a přísnému kázeňskému režimu. Za klíčové faktory, které ho vedly k tomuto závěru, označil následující:

- zařízení bylo uzavřené a hlídané,
- osoby nemohly prostory zařízení opustit bez předchozího povolení,
- u vstupu do zařízení byla kontrola a alarm, které měly osobám zabránit v útěku,
- dohled nad osobami v zařízení byl přísný a neustálý,
- osoby byly při vstupu podrobeny rutinní osobní prohlídce a byly jim zabaveny osobní věci,
- na dodržování kázně v zařízení dohlíželi dozorcí a jakékoli porušení pravidel bylo trestáno sankcemi.⁴

Z opatření, která má soud pro mládež dle české právní úpravy možnost dítěti uložit, vyvolává stran své sankční povahy největší otazníky zmíněná ochranná výchova. Výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zákon předpokládá, že děti s uloženou ochrannou výchovou jsou nejdříve umístěny na dobu nepřesahující 8 týdnů do diagnostického ústavu, který provede komplexní vyšetření dítěte, a na základě výsledků tohoto vyšetření, zdravotního stavu a volných kapacit zařízení je dítě umístěno do dětského domova se školou či do výchovného ústavu.⁵

Děti mladší patnácti let s uloženou ochrannou výchovou jsou pak umísťovány do výchovného ústavu či dětského domova se školou, často do oddělení specializovaného na výchovně léčebnou péči, které jsou určeny pro děti s extrémními poruchami chování.⁶ Jedná se o zařízení s nejpřísnějším režimem, ve kterém vyhláška vyžaduje zvláštní personální a odborné zajištění z hlediska počtu i specializace personálu.

Z právní úpravy a poznatků veřejného ochránce práv lze shrnout, že výchovné skupiny ve výchovných ústavech a dětských domovech se školou, do nichž jsou umístěny děti s uloženou ochranou výchovou, vykazují následující charakteristiky:

- zařízení jsou uzavřená a hlídaná⁷ (stavebně technickým prostředky; ředitel může rozhodnout o umístění audiovizuálních systémů,⁸ využívány jsou mříže, katry na chodbách a kamery⁹),

⁴ *Blokhin proti Rusku*, č. 47152/06, rozsudek senátu ze dne 14. listopadu 2013, § 107, na který odkazuje i rozsudek velkého senátu v téže věci, § 179.

⁵ Ustanovení § 5 odst. 1 zákona č. 109/2012 Sb..

⁶ Ustanovení § 11 odst. 1 písm. d) vyhlášky č. 438/2006 sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

⁷ Veřejný ochránce práv tyto ústavy označuje jako vysoce uzavřené s tím, že děti v nich tráví většinu času v úzkém kolektivu své výchovné skupiny bez kontaktu s jinými dětmi. Shledává rovněž, že hodnotící systémy, které jsou v zařízeních uplatňovány, jsou ve svém principu pojaty jako absolutní dohled nad činností a projevy dětí. V některých ústavech ochránce narazil na skleněné průzory ve dveřích do pokojů, které značně omezují

- děti nemohou zařízení opustit bez předchozího povolení¹⁰ (které dostanou teprve za odměnu v případě dobrých výsledků v hodnocení¹¹),
- děti nemají právo přijímat jakékoli návštěvy, ale pouze osoby stanovené zákonem, další osoby teprve za odměnu. V odůvodněných případech jsou tyto návštěvy uskutečňovány se zrakovou či zvukovou kontrolou pracovníka zařízení,¹²
- děti se musí při návratu z vycházky podrobit osobní prohlídce v individuálních případech,¹³ v zařízení ale mohou užívat své osobní věci,
- v zařízeních nejsou zaměstnání dozorcí, ale pouze pedagogičtí pracovníci a další specialisté. Kázeňská opatření jsou založena spíše na pozitivní motivaci dětí (dětí jsou odměňovány spíše než trestány).¹⁴

Z výše uvedeného lze usuzovat, že i česká právní úprava a praxe výkonu ochranné výchovy zahrnují některá bezpečnostní a režimová opatření, jež nezanedbatelnou měrou omezují svobodu a soukromí dětí, kterým byla ochranná výchova uložena. Nelze tudíž vyloučit, že nařízení ochranné výchovy by Soud s ohledem na výše popsané charakteristiky předmětných zařízení hodnotil jako opatření, které v sobě nese sankční prvky, a dospěl stejně jako ve věci *Blokhin proti Rusku* k závěru o použitelnosti trestní části článku 6 Úmluvy.

III. PRÁVO DÍTĚTE NA POVINNÉ PRÁVNÍ ZASTOUPENÍ

1. OBSAH VYJÁDŘENÍ

K otázce potřeby povinného právního zastoupení dítěte upozorňovala vyjádření na specifický význam fáze prověřování pro budoucí řízení o činu jinak trestném. Úkolem policejního orgánu je v této fázi objasnit a zadokumentovat průběh protiprávního jednání – činu jinak trestného, kterého se dítě dopustilo. Policejní orgán v této fázi toliko získává vysvětlení. Jelikož dosud nebyl nikdo obviněn, podání vysvětlení není výsledkem a nesměřuje na obviněného, nýbrž obecně na jakékoliv fyzické a právnické osoby a státní orgány [§ 158 odst. 3 písm. a) trestního řádu]. Dokazování se provádí až před soudem pro mládež.

Pokud by měl být zaveden institut nutné obhajoby pro každou osobu mladší patnácti let, která vstupuje do kontaktu s policií, musela by mít „obhájce“, i když by nebylo před čím ji obhajovat. „Obhajován“ by tedy byl i ten, kdo by vypovídal v pozici svědka či oběti. Před čím, proč, jak a za jakým účelem by taková osoba byla obhajována, není zřejmé.

Vyjádření dále uváděla, že práva dítěte při podání vysvětlení v předprocesní fázi jsou účinně zajištěna jinými cestami než formou povinného právního zastoupení. O podání vysvětlení dítětem mladším patnácti let je především předem nutné vyrozumět zákonného zástupce nebo opatrovníka dítěte.¹⁵ Z této zásady existuje výjimka v případě, že provedení úkonu nelze odložit a vyrozumění

soukromí dětí na pokoji (viz Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy (2011), str. 140, dostupná [zde](#)).

⁸ Ustanovení § 15 zákona č. 109/2012 Sb.

⁹ Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, str. 107.

¹⁰ Ustanovení § 20 odst. 3, zákona č. 109/2012 Sb.

¹¹ Ustanovení § 21 odst. 4.

¹² Ustanovení § 21 odst. 4.

¹³ Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, str. 80.

¹⁴ Tamtéž, str. 140.

¹⁵ Ustanovení § 158 odst. 5 trestního řádu.

zákonného zástupce či opatrovníka nelze zajistit. Policejní orgán má povinnost vyrozumět o úkonu podání vysvětlení také orgán sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“).¹⁶ I za výjimečných okolností, kdy se nepodaří zajistit účast zákonného zástupce, jsou tak práva dítěte díky OSPOD, jehož pracovníci jsou speciálně školeni na práci s dětmi, spolehlivě zajištěna. Nezletilý jako jakákoli jiná osoba podávající vysvětlení má rovněž právo na právní pomoc advokáta. Některá vyjádření však současně připouštěla, že k tomu, aby mělo dítě při podání vysvětlení advokáta, v praxi nedochází.

Vyjádření pak dospívala k závěru, že zavedení institutu nutné obhajoby v rámci předprocesní fáze trestního stíhání se nejeví jako opodstatněné a stávající právní úpravu není nutné ve vazbě na rozsudek ve věci *Blokhin proti Rusku* měnit.

Jedno z vyjádření uvádělo, že pokud by i přes výše uvedené výhrady byly shledány podstatné důvody pro to, aby dítě mladší patnácti let bylo v této předprocesní fázi řízení zastoupeno advokátem, lze uvažovat o rozšíření působnosti institutu opatrovníka ve smyslu § 91 odst. 2 ZSVM i na tuto fázi řízení.

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

K námitce, že v případě zavedení povinného právního zastoupení dítěte při podání vysvětlení by docházelo k tomu, že by bylo obhajováno i dítě podávající vysvětlení v pozici svědka, a nikoli pouze v pozici podezřelého ze spáchání činu jinak trestného, je vhodné provést srovnání s právní úpravou řízení ve věcech mladistvých. Ustanovení § 42 odst. 2 ZSVM vyžaduje, aby mladistvý měl obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu provedeny úkony dle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných. Pokud tedy platná právní úprava v případě mladistvých účast obhájce na úkonech před zahájením trestního stíhání předpokládá a předprocesní fáze řízení u dětí mladších patnácti let probíhá taktéž dle trestního řádu, zdá se být zavedení totožného institutu v případě dětí, které se nachází ve zcela srovnatelné situaci, jako možné.

Dále vyvstává otázka, zda jsou procesní práva dítěte podávajícího vysvětlení účinně zajištěna přítomností jeho zákonného zástupce nebo opatrovníka, případně zástupce OSPOD. Sociální pracovník, který je zaměstnancem OSPOD, je vyškolen pro práci s dětmi a je tak schopen adekvátně reagovat v situacích, kdy by dítě bylo například vystaveno přílišnému stresu. Pracovník OSPOD však nemá vzdělání, které by mu umožnilo poskytnout dítěti při podání vysvětlení kvalifikovanou právní radu. Sociální pracovník nemusí být schopen dohlédnout na to, zda bylo dítě poučeno o svém právu nevyprávět a neobviňovat sebe sama a zda jsou další úkony policejního orgánu prováděny zákonným způsobem. To platí obdobně i v případě účasti zákonného zástupce či opatrovníka dítěte. V jejich případě navíc trestní řád stanoví toliko povinnost, aby byli o úkonu vyrozuměni, a nikoli jejich právo se účastnit podání vysvětlení dítětem mladším 15 let. Lze si tak představit situace, kdy zákonný zástupce či opatrovník bude o podání vysvětlení vyrozuměn, avšak nebude tomuto úkonu přítomen. Zákonem stanovená možnost právní pomoci advokáta při podání vysvětlení není, jak bylo uvedeno výše, v praxi téměř vůbec využívána, a tak k účinnému zajištění práv dítěte taktéž nepřispívá.

I pokud bychom nedospěli k závěru o použitelnosti trestní části článku 6 na ochrannou výchovu, stávající úprava vyvolává otázky z pohledu článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy. Jak bylo popsáno výše, ochranná výchova, kterou lze uložit jak dětem mladším patnácti let v souvislosti se spácháním činu jinak trestného, tak i osobám mladistvým, které byly shledány vinnými ze spáchání provinění, výrazným způsobem zasahuje nejen do práva na svobodu, ale také do práva na respektování soukromého a rodinného života, které je chráněno článkem 8 Úmluvy. Ačkoli se tyto dvě skupiny nezletilých nacházejí ve srovnatelném postavení, mají k dispozici odlišné procesní záruky ochrany práv chráněných článkem 8. Zatímco mladiství v řízení, v němž jim může být toto ochranné opatření

¹⁶ Ustanovení § 24 odst. 2 věty druhé a třetí zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

uloženo, požívají všech práv obviněného, děti mladší patnácti let tyto procesní záruky k dispozici nemají. Je tedy otázkou, zda pro odlišný rozsah práv těchto dvou skupin existují dostatečné důvody a zda stávající stav není v rozporu se zákazem diskriminace.

IV. PRÁVO NA VÝSLECH SVĚDKŮ

1. OBSAH VYJÁDŘENÍ

Vyjádření dále namítala, že zajištění kontradiktornosti v předprocesním stádiu je z povahy věci vyloučeno, neboť neprobíhá žádné řízení, které by bylo vedeno vůči konkrétní osobě a že kontradiktornost v řízení před soudem je již nyní plně zajištěna. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném je řízením ve věcech péče soudu o nezletilé, které je nesporným řízením upraveným zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). I nesporné řízení je však řízením kontradiktorním.

Dále bylo zdůrazňováno, že postup před zahájením trestního stíhání v případě činu jinak trestného je prováděn výlučně za účelem „předběžného“ a pro soud pro mládež nezávazného zjištění, zda lze mít za to, že se dítě mladší patnácti let dopustilo činu jinak trestného a bylo schopno posoudit jeho protiprávnost.

Záznam o podání vysvětlení nemá žádnou specifickou vyšší důkazní hodnotu, je standardním listinným důkazem. Soud tedy nevychází pouze z toho, co dítě uvedlo při podání vysvětlení, a provádí další důkazy. Soud je podle § 20 ZŘS povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a není přitom omezen na skutečnosti, které uvádějí účastníci. Soud pro mládež musí vždy konat ústní jednání, ve kterém musí být zjištěn názor dítěte k předmětu jednání. Dítě musí být v řízení v zásadě vyslechnuto; od výslechu dítěte však lze upustit, jestliže bylo jednání dítěte, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jinak.¹⁷

2. KOMENTÁŘ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE

Zaslaná vyjádření shodně uvádí, že úřední záznamy sepsané v předprocesní fázi řízení o podaných vysvětleních mají u soudu povahu toliko listinného důkazu. To má ovšem za následek, že soud pro mládež může své závěry opřít i o podaná vysvětlení svědků uvedená v těchto úředních záznamech, o která by své rozhodnutí v řízení vedeném dle trestního řádu opřít nemohl. V dokazování před trestním soudem se totiž uplatňuje zásada *ústnosti* a výjimky z této zásady jsou přípustné pouze za splnění striktních podmínek uvedených v § 211 trestního řádu. Tyto výjimky je třeba uplatňovat s ohledem na práva obviněného na obhajobu, podle kterého právo na spravedlivý proces vyžaduje, aby mohl obviněný v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslechu svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek jako svědků proti sobě.

Porušení tohoto práva Soud konstatoval ve věci *Blokhin proti Rusku*, kde shledal, že došlo k porušení zásady kontradiktornosti řízení, jelikož stěžovatel neměl možnost vyslechnout svědky, jejichž výpovědi byly rozhodující pro rozhodnutí soudu o stěžovatelově vině.¹⁸

Z výše uvedeného vyplývá požadavek, že pokud dítě, resp. jeho právní zástupce nemělo v předprocesní fázi možnost klást otázky svědkům, na jejichž výpovědi má být založen závěr soudu o tom, že se dítě dopustilo činu jinak trestného, nelze vycházet toliko z listinných důkazů a mít za to, že

¹⁷ Ustanovení § 92 odst. 1 ZSVM.

¹⁸ Rozsudek *Blokhin proti Rusku*, cit. výše, § 217.

věc byla spolehlivě prokázána jinak. Tyto svědky musí soud v každém případě za účasti dítěte, resp. jeho právního zástupce vyslechnout. V opačném případě by obdobně jako ve věci *Blokhin proti Rusku* mohlo dojít k porušení jeho práv chráněných čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I v případě, že bychom dospěli k závěru, že na dané řízení není článek 6 Úmluvy ve své trestní větvi použitelný, pak na základě článku 8 ve spojení s článkem 14 Úmluvy by dětem mladším 15 let měla být poskytnuta obdobná procesní ochrana, jako mladistvým. Dítě mladší 15 let, resp. jeho právní zástupce, tedy v zásadě musí mít možnost v řízení před soudem vyslechnout svědky, jejichž výpověď je pro závěr soudu o uložení ochranného opatření významná. Neznamená to však, že by museli být vždy vyslechnuti všichni svědci bez výjimky. Lze předpokládat, že podobně jako v případě § 211 trestního řádu by byly připuštěny výjimky, za kterých by bylo možné v řízení přečíst záznam o výpovědi svědka, činit z něj skutkové závěry o dokazovaných skutečnostech a opřít o něj rozhodnutí soudu.

Dle našeho názoru je tak pro zachování procesních práv dítěte v řízení nezbytné, aby soud pro mládež vždy svědky, jejichž výpověď je pro závěr soudu, že se dítě dopustilo činu jinak trestného, významná, vyslechl a dal dítěti, resp. jeho právnímu zástupci možnost klást jim otázky, a to ať již se na dané řízení vztahuje čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy, či nikoli. Stávající právní úprava sice nebrání tomu, aby soud pro mládež tyto svědky předvolal a vyslechl je, současně ale stávající znění ZSVM a podpůrně použitelných předpisů dle našeho názoru ani výslovně nevyžaduje. Povinné právní zastoupení dítěte před soudem je bezesporu významnou zárukou práv dítěte, avšak pokud není svědek u soudu vyslechnut, vadu řízení již v této fázi přítomnost právního zástupce zhojit nemůže.

V. KOLEKTIVNÍ STÍŽNOST NA PORUŠENÍ EVROPSKÉ SOCIÁLNÍ CHARTY

České republice byla v nedávné době oznámena kolektivní stížnost *International Commission of Jurist proti České republice* (č. 148/2017) na porušení Evropské sociální charty (dále „Charta“), která se týká právě problematiky řízení ve věcech dětí mladších patnácti let za činy jinak trestné.

Stížnost uvádí, že Česká republika nezajišťuje v soudnictví ve věcech mládeže ve fázi přípravného řízení právní ochranu a účast dětí, které nedosahují věku trestní odpovědnosti, na rovném základě. Stížnost dále namítá nedostatek alternativních opatření, která by byla ve vztahu k dětem, které nedosahují věku trestní odpovědnosti, použitelná namísto řízení před soudem.

Opírá se přitom o článek 17 Charty, který zakotvuje právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu ve světle zásady zákazu diskriminace, který je obsažen v preambuli Charty. Článek 17 Charty stanoví: „S cílem zajistit účinné uplatnění práva matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu se smluvní strany zavazují přijmout všechna vhodná a potřebná opatření vedoucí k tomuto cíli, včetně zřizování nebo provozování vhodných institucí nebo služeb.“ Stížnost dále odkazuje na dokument *Conclusions XV-2 Vol. 1, (2001)* vydaný Evropským výborem pro sociální práva, ve kterém se uvádí, že řízení ohledně dětí a mladistvých musí být těmto nezletilým uzpůsobena a musí jim být zajištěny stejné procesní záruky jako dospělým, přičemž řízení ve věcech nezletilých by měla být vedena urychleně.

Autoři stížnosti poukazují na čtyři problémy platné právní úpravy řízení ve věcech dětí mladších patnácti let o činu jinak trestném. Konkrétně se věnují:

- otázce nutné obhajoby dítěte již od prvního úkonu ve věci,
- otázce přístupu k policejnímu spisu,
- právu obdržet rozhodnutí o odložení věci a právu podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek

- a konečně také otázce, zda je nezbytné vést řízení o uložení opatření před soudem pro mládež vždy.

VI. ZÁVĚR

Jak vyplývá z výše uvedeného, z názorů, které zazněly na minulém jednání Kolegia, a z podnětu Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva, názory na to, zda stávající pojetí soudnictví ve věcech dětí mladších patnácti let vyhovuje mezinárodním závazkům České republiky, se různí.

Kancelář vládního zmocněnce se domnívá, že zejména absence právního zastoupení dítěte při podání vysvětlení a zajištění práva na výslech svědků vyvolává závažné otázky z pohledu článku 40 Úmluvy o právech dítěte, čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) a d), případně článku 14 ve spojení s článkem 8 Evropské úmluvy o lidských právech, a článku 17 Evropské sociální charty. Tyto pochybnosti vedou k závěru, že by bylo vhodné zavést povinné právní zastoupení a zajistit účinné naplnění práva na výslech svědků, a to nejen z důvodu možného nesouladu stávajícího stavu s mezinárodními závazky České republiky, potažmo tedy ústavním pořádkem, ale i proto, že podle všeho nejsou významné praktické překážky, které by bránily tomuto zvýšení procesních záruk v řízení týkajícím se dětí. Alternativně lze též vyčkat výsledku řízení před Evropským výborem pro sociální práva a další kroky zvažovat teprve v návaznosti na jeho závěry ve věci popsané kolektivní stížnosti.

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva

Jerome Colloredo Mansfeld proti České republice

a

Kristina Colloredo Mansfeldová proti České republice

(podklad pro jednání Kolegia dne 12. června 2017)

Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci č. 15275/11 a 76058/12 – Jerome Colloredo Mansfeld proti České republice

I. ZÁVĚR SOUDU

Evropský soud pro lidská práva („Soud“) vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, k němuž došlo nerespektováním zásady kontradiktornosti restitučního řízení o inventář zámku Opočno, jelikož stěžovatel nedostal příležitost vyjádřit se ke klíčovému důkazu. Soud naopak naznal, že k porušení majetkových práv stěžovatele nedošlo a námitku na poli článku 1 Protokolu č. 1 zamítl pro neslučitelnost s Úmluvou *ratione materiae*.

Anotaci rozsudku naleznete níže, jeho překlad naleznete [zde](#).

II. OPATŘENÍ K NÁPRAVĚ

Konstatované porušení Úmluvy nevyžaduje přijetí obecných (preventivních) opatření. Pokud Soud zjistil porušení zásady kontradiktornosti řízení z důvodu nepředložení zásadního důkazu stěžovateli k vyjádření, nebylo toto procesní pochybení soudů důsledkem špatně nastavených pravidel, ale spíše pochybením v konkrétním případě. Nápravu zde může zjednat Ústavní soud v rámci obnovy řízení po rozsudku Soudu. Iniciovat toto opatření však přísluší jednotlivým stěžovatelům, stát sám takové oprávnění nemá.

Stížnost ve věci č. 51896/12 - Kristina Colloredo Mansfeldová proti České republice

Stížnost č. 51896/12 oznámená vládě dne 7. října 2016 ve věci Kristiny Colloredo Mansfeldové, sestřenice Jeroma Colloredo Mansfelda, se týká téhož restitučního řízení o inventář zámku Opočno. Jelikož oba stěžovatelé vystupovali ve vnitrostátních řízeních jako spolužalobci a skutkové okolnosti i námitka vznesená na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy jsou v obou věcech totožné, lze očekávat, že závěr Soudu o porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy bude stejný i v této věci.

III. ANOTACE ROZSUDKU

Rozsudek ze dne 15. prosince 2016 ve věci č. 15275/11 a 76058/12 – *Colloredo Mannsfeld proti České republice*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že nepředložením zásadního listinného důkazu stěžovateli v restitučním řízení k vyjádření nebyla respektována zásada kontradiktornosti řízení, a došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy chránícího právo na spravedlivý proces. Námitku stěžovatele na poli článku 1 Protokolu č. 1, který zaručuje právo na pokojné užívání majetku, Soud odmítl jako neslučitelnou s Úmluvou *ratione materiae*.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelův otec uplatnil v roce 1992 restituční nárok na inventář zámku Opočno. Po smrti otce vstoupil do řízení stěžovatel jako právní nástupce. Vzhledem k velkému množství položek bylo řízení o nároku rozděleno soudem prvního stupně do tří samostatných řízení. V prvním z nich byla stěžovateli a jeho sestřenicí, která byla spolužalobkyní ve všech třech řízeních, vydána sbírka 68 obrazů. V druhém řízení napřed okresní soud rozhodl, že stěžovatelův předchůdce byl k rozhodnému dni 25. února 1948 vlastníkem předmětného majetku, a stěžovatel tedy splnil podmínky pro jeho vydání. Krajský soud však toto rozhodnutí zrušil, když shledal, že předchůdci stěžovatele byl majetek odebrán již před rozhodným dnem, a restituční zákonodárství se tak na něj nevztahuje. Krajský soud opřel své rozhodnutí o dva důkazy, přičemž jedním z nich bylo rozhodnutí Ministerstva zemědělství z roku 1947, jímž byl zámek Opočno prohlášen za státní kulturní památku. Toto rozhodnutí nebylo účastníkům řízení s odkazem na zásadu, že soudy nemusí prokazovat skutečnosti, které jsou jim známy z jejich činnosti, předloženo a oni tak neměli možnost se k němu vyjádřit. Ve třetím řízení zamítl okresní soud s odkazem na rozhodnutí krajského soudu v druhém řízení zbývající část stěžovatelova restitučního nároku. Stěžovatel se domáhal předložení zmíněného rozhodnutí marně. Rozhodnutí o zamítnutí nároku stěžovatele v druhém i třetím řízení byla potvrzena též nejvyššími soudními instancemi.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel se dvěma stížnostmi napadajícími druhé a třetí řízení dovolával porušení práva na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1 Úmluvy) a práva pokojně užívat majetek (článek 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě).

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces, jelikož v rozhodování soudů v druhém i třetím řízení sehrála zásadní roli listina, která mu nebyla předložena a ke které se neměl možnost vyjádřit.

Soud připomněl, že součástí práva na spravedlivý proces je i právo na kontradiktornost řízení, jehož podstatou je, že účastníci musí mít nejen možnost předkládat důkazy na podporu svých tvrzení, ale musí být také seznámeni se všemi důkazy a stanovisky předloženými v řízení a mít možnost se k nim vyjádřit (např. *Nideröst-Huber proti Švýcarsku*, č. 18990/91, rozsudek ze dne 18. února 1997, § 24). Soudy musí respektovat tuto zásadu i tam, kde rozhodují zamítavě o nároku či odvolání na základě důvodu uplatněného z úřední povinnosti (např. *Prikyan a Angelova proti Bulharsku*, č. 44624/98, rozsudek ze dne 16. února 2006, § 42).

Podle Soudu bylo v komplikovaném restitučním řízení zásadní určit vlastnictví movitého majetku k rozhodnému dni 25. února 1948. Při určení, zda majetek k tomuto dni patřil státu, nebo stěžovateli, přitom sehrálo rozhodnutí Ministerstva zemědělství z roku 1947 roli klíčového důkazu. Ve druhém řízení přitom toto rozhodnutí nebylo účastníkům řízení předloženo k vyjádření, ve třetím řízení nebylo ani založeno do spisu a krajský soud je stěžovateli nepředložil, ačkoli o to žádal. Soud dospěl k závěru, že stěžovateli mělo být umožněno vyjádřit se k veškerým listinným důkazům tím spíše, že tyto důkazy tvořily základ pro rozhodnutí v jeho neprospěch. Dodal, že vzhledem k významnosti důkazu by nepostačovalo, ani kdyby byl důkaz přečten a předložen při jednání. Účastníci měli v dané věci dostat příležitost se s důkazem seznámit předem a vyjádřit se k němu v přiměřené lhůtě.

Soud proto dospěl k závěru o porušení práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatel dále namítal, že jeho restituční nárok byl zamítnut, ačkoli dle platné právní úpravy měl na vydání majetku nárok. Tím mělo dojít k porušení jeho práva na pokojné užívání majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Soud úvodem připomněl, že za „majetek“ ve smyslu namítaného ustanovení může být považován buď „majetek existující“ nebo majetkové hodnoty, o nichž může stěžovatel tvrdit, že k nim má přinejmenším „legitimní očekávání“, že bude vlastnického práva požívat. Naopak naděje na uznání majetkového práva, které nemohlo být účinně vykonáváno, nebo podmíněný nárok, který zanikne v důsledku nesplnění příslušné podmínky, nemohou být považovány za majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 (např. *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice*, č. 39794/98, rozhodnutí ze dne 10. července 2002, § 69).

Dále Soud připomněl, že státům nevyplývá z článku 1 Protokolu č. 1 povinnost vrátit majetek, který byl na stát převeden před ratifikací Úmluvy, ani jím není dotčena volnost států vymezit podmínky pro restituce. Jakmile však stát přijme po ratifikaci Protokolu č. 1 zákonodárství upravující restituce majetku, lze na toto zákonodárství pohlížet tak, že osobám splňujícím požadavky pro vznik restitučního nároku zakládá nové majetkové právo chráněné článkem 1 Protokolu č. 1.

Soud v projednávané věci konstatoval, že dovolávaný restituční zákon (tedy zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích) byl přijat s cílem zmírnit následky některých porušení, k nimž došlo v rozhodném období od 25. února 1948 do 1. ledna 1991. Zjištění zásadní skutečnosti, kdy byl majetek převeden na stát, bylo přitom úkolem vnitrostátních soudů a jeho pravomoc ověřovat výklad a použití vnitrostátního práva je zde jen omezená. Doplnil, že toto platí zejména v případech, kdy vystávají složité otázky výkladu vnitrostátního práva, jako tomu bylo v projednávané věci (viz *Glaser proti České republice*, č. 55179/00, rozsudek ze dne 14. února 2008, § 58).

Soud na základě předložených dokumentů odmítl stěžovatelovo tvrzení, že rozhodnutí vnitrostátních soudů ve věci byla svévolná a nepřiměřená, což platí i přes zjištěné procesní vady, které měly za následek závěr o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Podle Soudu totiž nelze dovodit, že tyto procesní vady měly přímý vliv na výsledek řízení a tedy i na stěžovatelovo právo na pokojné užívání majetku.

Soud proto rozhodl, že stěžovatel neprokázal existenci nároku tak, aby bylo možno jej považovat za vymahatelný, a tedy nemůže tvrdit, že měl „majetek“ ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. V důsledku toho byla tato část stížnosti neslučitelná s Úmluvou *ratione materiae*.

C. SPRAVEDLIVÉ ZADOSTIUCINĚNÍ

Stěžovatel požadoval částku 15 milionů € jako náhradu majetkové škody a částku 20 000 € z titulu nemajetkové újmy. Soud mezi zjištěným procesním porušením a tvrzenou majetkovou škodou neshledal souvislost, a tento návrh proto zamítl. Přiznal však stěžovateli částku 6 400 € jako náhradu utrpěné nemajetkové újmy a částku 1 242 € jako náhradu nákladů řízení.

**Čapský a Jeschkeová a Heldenburgovi proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**

1. ZÁVĚR SOUDU

Ve dvou rozsudcích o spravedlivém zadostiučinění ze dne 9. února 2017 Soud pěti hlasy proti dvěma přiznal stěžovatelům náhradu majetkové škody vypočtenou jako rozdíl mezi tržním a regulovaným nájemným, náhradu nemajetkové újmy a rovněž náhradu nákladů řízení. Současně jednomyslně zamítl námitku vlády týkající se zneužití práva podat stížnost. Tyto rozsudky navazují na rozsudek vynesený dne 3. července 2014 ve věcech *R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice*, ve kterém Soud dospěl k závěru, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení práva stěžovatelů na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, přičemž posouzení otázky spravedlivého zadostiučinění odložil.

Anotaci rozsudků naleznete níže. Překlady rozsudků naleznete v databázi judikatury Soudu na adrese <http://eslp.justice.cz>.

Kancelář vládního zmocněnce podala dne 5. května 2017 žádost o postoupení věci velkému senátu Soudu. Taková žádost může být podepřena jen závažností nastolených otázek pro výklad a používání Úmluvy, popř. všeobecnou závažností věci. Žádost tak může být úspěšná jen tehdy, má-li způsob rozhodnutí kauzy ze strany Soudu nějaký širší rozměr, neomezený toliko na daný případ. Důležitou roli tu sehrává soulad právního názoru senátu s dosavadní judikaturou Soudu. Nejde tedy o řádný opravný prostředek (Úmluva žádá takový nezakotvuje); v praxi bývá žádosti o postoupení vyhověno jen ve velmi malém procentu případů. Rozhodnutí o žádosti o postoupení neobsahuje odůvodnění.

V daných případech jsou dotčeny dva problémy, jimiž jsou v pořadí, v němž se jimi Soud zabýval, jednak otázka sankce za porušení pravidla důvěrnosti jednání o smírném urovnání, jednak otázka určení výše náhrady majetkové škody.

Pokud jde o otázku porušení pravidla důvěrnosti, ačkoli senát Soudu rozhodl jednomyslně, nelze si nevsímnout názorové odlišnosti soudců v části týkající se ustanovení Úmluvy, na jehož základě měla být stížnost posuzována, tj. zda měla být odmítnuta pro zneužití práva podat stížnost ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, či zda měla být posuzována na základě čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy a mělo být případně ve smyslu posledně uvedeného ustanovení Úmluvy rozhodnuto o zastavení řízení. Nejde přitom toliko o akademickou otázku, jelikož odpověď na ni je rozhodující pro určení, podle jakých kritérií by Soud měl porušení pravidla důvěrnosti posuzovat. V projednávaných věcech se stěžovatelé snažili ovlivnit Soud v rámci sporného řízení, když v rozporu s dosavadním chápáním pravidla důvěrnosti ve svých návrzích na přiznání spravedlivého zadostiučinění odkazovali na informace, které se dozvěděli v rámci jednání o smíru.

Pokud jde o otázku výše náhrady majetkové škody, základem pro argumentaci bylo odlišné stanovisko soudkyně Koskelo (viz níže), která správně poukazuje na to, že přiznané spravedlivé zadostiučinění, jehož odůvodnění bylo postaveno na rozdílu mezi tržním a regulovaným nájemným, je nadměrné a zejména popírá ustálenou judikaturu Soudu, dle které je přiměřená regulace nájemného v souladu s Úmluvou.

2. ANOTACE ROZSUDKŮ

Rozsudky Evropského soudu pro lidská práva o spravedlivém zadostiučinění ze dne 9. února 2017 ve věcech č. 25784/09, 36002/09 a 65546/09 – Josef Čapský, Miroslava Jeschkeová a Michal a Olga Heldenburgovi proti České republice

Senát první sekce Soudu vydal rozsudky o spravedlivém zadostiučinění, ve kterých pěti hlasy proti dvěma přiznal stěžovatelům náhradu majetkové škody po řadě ve výši 49 655 eur, 27 243 eur a 4 339 eur. Stěžovatelé Čapský a Jeschkeová obdrželi každý částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy. Na nákladech řízení Soud stěžovatelům přiznal částky po řadě ve výši 3 438 eur, 2 223 eur a 2 774 eur. Současně jednomyslně zamítl námitku vlády týkající se zneužití práva podat stížnost.

I. Skutkové okolnosti

Tyto rozsudky navazují na rozsudek vynesený dne 3. července 2014 ve věcech *R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice*, ve kterém Soud dospěl k závěru, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení práva stěžovatelů na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, přičemž posouzení otázky spravedlivého zadostiučinění odložil.

II. Předběžná námitka vlády

Po předložení stanovisek stěžovatelů ve věci spravedlivého zadostiučinění vláda namítala, že stěžovatelé porušili pravidlo důvěrnosti jednání o smírném urovnání, neboť se v dokumentech předložených Soudu v rámci řízení o spravedlivém zadostiučinění negativně vyjadřovali k jednáním o smírném urovnání. Dále vláda namítala, že stěžovatelé Heldenburgovi podali k Ministerstvu spravedlnosti žádost o informace o informacích, ve které řešili otázku smírného urovnání. Konečně vláda podotýkala, že neinformovali Soud o svém návrhu na povolení obnovy řízení podaném v březnu 2015 k Ústavnímu soudu, ve kterém se nadto rovněž negativně vyjadřovali k postoji vlády v rámci jednání o smírném urovnání.

III. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘEDBĚŽNÉ NÁMITCE VLÁDY

Soud na úvod konstatoval, že jednání mezi účastníky řízení o otázce spravedlivého zadostiučinění poté, co byla tato otázka odložena rozsudkem ve věci samé, se považuje za jednání o smírném urovnání ve smyslu článku 39 Úmluvy, i pokud se jich Soud sám aktivně neúčastnil (viz *Fabris proti Francii*, č. 16574/08, rozsudek ze dne 28. června 2013, § 7). Soud dále zdůraznil, že má širokou diskreční pravomoc při posuzování možných důvodů pro zastavení řízení o stížnosti (vyškrtnutí stížnosti ze seznamu projednávaných věcí) na základě ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Soud musí dle uvedeného ustanovení ověřit, zda okolnosti vedou k závěru, že z jakéhokoliv jiného důvodu již nadále není důvodné pokračovat v posuzování stížnosti. Soud zopakoval, že pravidlo důvěrnosti je absolutní a neumožňuje individuálně posoudit, kolik informací bylo poskytnuto (viz *Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, č. 36609/08, rozhodnutí ze dne 28. května 2013, § 28). Úmyslné porušení pravidla důvěrnosti může být za určitých okolností považováno za zneužití práva podat stížnost, což má za následek odmítnutí stížnosti (její prohlášení za nepřijatelnou) podle čl. 35 odst. 3 Úmluvy (srov. *Mandil proti Francii*, č. 67037/09, rozhodnutí ze dne 13. prosince 2011).

Soud připomněl, že pravidlo důvěrnosti slouží k ochraně účastníků řízení i Soudu před pokusy vyvíjet na ně politický či jiný nátlak (viz *Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, cit. výše). Jeho účelem je tedy usnadnit smírné urovnání skrze záruku, že informace poskytnuté v průběhu jednání nebudou odhaleny a zveřejněny. Ustanovení čl. 62 odst. 2 *in fine* jednacího řádu Soudu zároveň chrání Soud a

jeho vlastní nestrannost, neboť zajišťuje, že pokud budou jednání o smírném urovnání neúspěšná, jejich obsah nebude mít vliv na výsledek sporného řízení.

Při jednáních o smíru nezůstává Soud zcela stranou. Podle ustanovení čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu tajemník Soudu kontaktuje na základě pokynů senátu nebo jeho předsedy účastníky řízení za účelem dosažení smírného urovnání sporu ve smyslu čl. 39 odst. 1 Úmluvy.

Ve vztahu k věci *Čapský a Jeschkeová* Soud konstatoval, že dopisy, na něž vláda poukazuje, nečetl velký počet osob a informace z jednání o smírném urovnání nebyly poskytnuty médiím ani jinak zveřejněny. Dopisy adresované Soudu byly dle jeho názoru zaslány s úmyslem informovat Soudu o průběhu jednání a za účelem dosažení smírného urovnání. Soud poznamenal, že účastníci řízení byli ostatně vyzváni ve výroku rozsudku ve věci samé, aby Soud seznámili s případně uzavřenou dohodou. Soud dospěl k závěru, že chování stěžovatelů nebylo zneužitím práva podat stížnost.

Ve vztahu k věci *Heldenburgovi* Soud konstatoval, že dopisy a podání, na něž vláda poukazuje, nečetl velký počet osob a informace z jednání o smírném urovnání nebyly poskytnuty médiím ani jinak zveřejněny. Soud danou věc odlišil od věci *Hadrabová a ostatní proti České republice* (č. 42165/02, rozhodnutí ze dne 25. září 2007), ve které stěžovatelé hovořili o návrhu kanceláře Soudu ve vnitrostátním řízení, aby získali odškodnění. Naproti tomu ačkoli právní zástupce stěžovatelů v projednávané věci informoval tentýž orgán (Ministerstvo spravedlnosti), učinil tak ve zcela jiném právním kontextu, což dle názoru Soudu nemohlo být na překážku smírnému urovnání. Pokud jde o podání k Ústavnímu soudu, stěžovatelé neuvedli žádné konkrétní informace z jednání ani navrženou částku odškodnění; k návrhu nepřipojili žádnou korespondenci s Ministerstvem spravedlnosti.

Dopisy adresované Soudu dále byly dle jeho názoru zaslány s úmyslem informovat Soud o průběhu jednání a za účelem dosažení smírného urovnání. Soud poznamenal, že účastníci řízení byli ostatně vyzváni ve výroku rozsudku ve věci samé, aby Soud seznámili s případně uzavřenou dohodou. Soud dospěl k závěru, že rovněž vzhledem ke skutečnosti, že dopisy si nemohl přečíst nijak velký počet lidí, na rozdíl od situace, kdy by příslušné informace byly poskytnuty médiím, chování stěžovatelů nebylo zneužitím práva podat stížnost. Soud dodal, že neinformování o podání k Ústavnímu soudu bylo procesní chybou ve smyslu čl. 47 odst. 7 jednacího řádu Soudu, avšak nelze se s jistotou domnívat, že stěžovatelé měli v úmyslu uvést Soud v omyl (*a contrario, Gross proti Švýcarsku*, č. 67810/10, rozsudek velkého senátu ze dne 30. září 2014, § 28).

B. KE SPRAVEDLIVÉMU ZADOSTIUCINĚNÍ

Stěžovatel Čapský se domáhal spravedlivého zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 1 358 964 Kč (50 252 eur) a za nemajetkovou újmu ve výši 750 000 Kč (27 734 eur). Dále požadoval náhradu nákladů řízení v celkové výši 752 140 Kč (27 812 eur). Stěžovatelka Jeschkeová požadovala spravedlivé zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 740 498 Kč (27 382 eur) a za nemajetkovou újmu ve výši 750 000 Kč (27 734 eur). Dále požadovala náhradu nákladů řízení v celkové výši 669 995 Kč (24 775 eur).

Stěžovatelé Heldenburgovi se domáhali spravedlivého zadostiučinění za majetkovou škodu ve výši 118 880 Kč (4 339 eur). Dále požadovali náhradu nákladů řízení v celkové výši 184 013 Kč (6 721 eur).

Soud poznamenal, že stěžovatelům vznikla majetková škoda, a mají proto nárok na náhradu za omezení práva užívat svůj majetek za podmínek zaručených článkem 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě (viz § 104 rozsudku ve věci samé), neboť v období od ledna 2002 do prosince 2004 (Čapský), od července 2002 do srpna 2005 (Jeschkeová) a od července 2003 do prosince 2004 (Heldenburgovi) nemohli ze svých bytů vybírat dostatečně vysoké nájemné. Soud zopakoval, že státy jsou oprávněny při přijímání právních předpisů v oblasti bydlení stanovit s ohledem na sociální spravedlnost regulované nájemné, které je nižší než tržní nájemné.

V projednávaných věcech stěžovatelé tvrdili, že jim vznikla majetková škoda odpovídající rozdílu mezi nájemným, které vybrali, a „obvyklým“ nájemným v dané lokalitě za uvedené období, včetně

úroku z prodlení. Oproti tomu vláda vzala v potaz nájemné, které stěžovatelé mohli z předmětného bytu vybírat podle zákona č. 107/2006 Sb. ke dni 1. ledna 2007 a pro výpočet náhrady použila zákonné referenční kritérium, jako kdyby bylo účinné od 1. ledna 2002.

Podle Soudu je při určení výše zadostiučinění se zřetelem k charakteru porušení konstatovanému v rozsudku ve věci samé třeba vzít v úvahu, jakým způsobem Ústavní soud ve své judikatuře formuloval povinnost vnitrostátních soudů rozhodovat o zvýšení nájemného v období právního vakua, a to rovněž s ohledem na legitimní očekávání stěžovatelů. Soud dospěl k závěru, že určení výše náhrady by se mělo mimo jiné zakládat na rozdílu mezi nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, na něž měli stěžovatelé právo podle vnitrostátní právní úpravy prohlášené Soudem za nezákonnou (viz, *mutatis mutandis*, *Statileo proti Chorvatsku*, č. 12027/10, rozsudek ze dne 10. července 2014, § 157). Soud proto považoval za vhodné odečíst částku regulovaného nájemného, na něž měli stěžovatelé nárok v období, za které má být přiznána náhrada.

Soud zohlednil poskytnuté informace o tržním nájemném ve srovnatelných bytech v příslušném období a o regulovaném nájemném, za které mohli stěžovatelé v tomtéž období svoje byty pronajímat, a s ohledem na charakter porušení konstatovaný v rozsudku ve věci samé považoval za přiměřené přiznat stěžovateli Čapskému jako náhradu majetkové škody částku 1 342 944 (49 655 eur), stěžovatelce Jeschkeové částku 736 660 Kč (27 243 eur) a stěžovatelům Heldenburgovým částku 118 800 Kč (4 339 eur). Současně přiznal stěžovatelům Čapskému a Jeschkeové každému částku 3 000 eur jako náhradu nemajetkové újmy.

Pokud jde o náhradu nákladů řízení, Soud konstatoval, že stěžovatel Čapský své nároky doložil pouze v částce 92 956 Kč (3 438 eur), stěžovatelka Jeschkeová pouze v částce 60 091 Kč (2 223 eur) a stěžovatelé Heldenburgovi pouze v částce 75 959,80 Kč (2 774 eur), a tyto jim přiznal.

IV. Oddělené stanovisko

Soudce Spano se ve svém souhlasném stanovisku zabýval otázkou, na základě kterého ustanovení by Soud měl rozhodnout o zamítnutí námítky vlády. Dle jeho názoru je správný odkaz na čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli na čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Uvedl, že pravidlo důvěrnosti řízení o smírném urovnání musí být důrazné. Odmítnutí stížnosti z uvedeného důvodu má však pro stěžovatele drastické následky – ztrácí možnost přiznání nároku na spravedlivé zadostiučinění. Základem posouzení je otázka, zda tvrzené porušení důvěrnosti je úmyslné nebo omluvitelné, přičemž takový standard nabízí ustanovení čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy, nikoli vágní a pružné ustanovení čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy o zastavení řízení.

Soudkyně Koskelo ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku vyslovila názor, že v případech zjevného porušení čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu nelze postupovat podle čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a bylo by vhodnější situaci řešit na základě čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy, dle kterého má Soud možnost zvážit, zda porušení za daných okolností odůvodňuje výškrtnutí stížnosti. Dále hovoří o „vnitřním“ (ochrana objektivitivy Soudu) a „vnějším“ (neposkytnutí informací třetím osobám a médiím) aspektu zásady důvěrnosti dle čl. 62 odst. 2 jednacího řádu Soudu. Není spokojena s odůvodněním většiny za situace, kdy výzva Soudu k seznámení s případně uzavřenou dohodou se týkala jen informací o případně skutečně dosažené dohodě mezi účastníky řízení, nikoli informací o průběhu jednání. Stěžovatelé však jednali v dobré víře, a zastavení řízení o stížnosti by pro ně tudíž bylo nepřiměřené tvrdé. Pokud jde o otázku výše náhrady majetkové škody, Soud dle jejího názoru přiznal nadměrnou náhradu, přičemž přiznání náhrady dle článku 41 Úmluvy má mít kompenzační, nikoli sankční účel. Nadto, Úmluva ani vnitrostátní právo neposkytují oporu pro závěr, že by výchozím bodem měla být úroveň tržního nájemného. Vládou nabízená varianta je nedostatečná. Za situace, kdy nejsou k dispozici údaje umožňující přesněji odhadnout skutečnou škodu, je třeba se vyvarovat přiznání nadměrné nebo naopak nedostatečné náhrady. Stěžovatelům by přiznala částku 30 000 eur (Čapský), 17 000 eur (Jeschkeová) a 2 500 eur (Heldenburgovi).

Soudce Eicke ve svém částečně souhlasném a částečně nesouhlasném stanovisku považuje za správné, že závěry rozsudku se opírají v části týkající se porušení důvěrnosti jednání o smírném urovnání o čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Sdílí názor soudkyně Koskelo o vnitřním a vnějším aspektu zásady důvěrnosti a domnívá se, že sdělení obsahu jednání o smírném urovnání vnitrostátnímu orgánu v rámci pokusů dosáhnout nápravy na vnitrostátní úrovni nemůže být porušením pravidel důvěrnosti. Konečně se připojil k oddělenému stanovisku soudkyně Koskelo v otázce určení výše náhrady majetkové škody.

**Žáková proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)****1. PRŮBĚH ŘÍZENÍ**

V rozsudku ve věci samé ze dne 3. října 2013 Soud rozhodl, že v důsledku postupu města Třebíč a katastrálního úřadu, který následně nenapravily ani vnitrostátní soudy a kterým byla v konečném důsledku stěžovatelka zbavena svého vlastnictví k pozemkům užívaným městem k zajištění komunálních služeb, došlo k porušení jejího práva na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1. Posouzení otázky spravedlivého zadostiučinění Soud odložil s tím, že mu účastníci řízení mají předložit písemná stanoviska a zejména ho vyrozumět o případné vzájemné dohodě.

Překlad rozsudku a jeho anotaci naleznete [zde](#).

Řízení o smírném urovnání věci nebyla úspěšná, jelikož právní zástupce stěžovatelky v médiích kriticky komentoval postoj vlády k požadavkům jeho klientky. V článku byl postoj vlády charakterizován slovy, že „stát se cuká“ a je „mírně řečeno neseriózní“ a „v rozporu se základními zásadami spravedlnosti a také našimi zákony“ (celý článek je dostupný [zde](#)). Tyto výroky, které nad rámec toho, že překrucovaly realitu, byly v rozporu se zásadou důvěrnosti jednání o smírném urovnání vtělené do článku 39 Úmluvy. Soud v těchto případech standardně stížnost prohlásí za nepřijatelnou pro zneužití práva podat stížnost. Vláda proto přerušila s právním zástupcem stěžovatelky jednání o smírném urovnání věci a vnesla námitku zneužití práva podat stížnost.

2. ZÁVĚR SOUDU A NÁSLEDNÝ POSTUP

V rozsudku ze dne 6. dubna 2017 Soud zamítl námitku vlády ohledně zneužití práva podat stížnost a stěžovatelce přiznal náhradu majetkové škody ve výši 43 230 eur, náhradu nemajetkové újmy ve výši 7 500 eur a náhradu nákladů řízení v částce 7 402 eur. Anotaci rozsudku naleznete níže.

Rozsudek podle našeho názoru vyvolává několik zásadních a spolu vzájemně spojených otázek týkajících se výkladu a používání Úmluvy, a proto vláda dne 5. května 2017 podala žádost o postoupení věci velkému senátu Soudu.

V prvé řadě jde o to, podle jakých kritérií mají být posuzovány případy, kdy stěžovatel poruší pravidlo důvěrnosti jednání o smírném urovnání věci v době, kdy již byl vynesena rozsudek ve věci samé a nabyl právní moci. Nejasné je, zda se má postupovat podle pravidel platných pro zneužití práva podat stížnost, či podle jiných pravidel, a pokud ano, podle jakých. S tím souvisí, že je namístě, aby velký senát vyjasnil, zda je zákaz zveřejňování informací o obsahu jednání o smírném urovnání v médiích absolutní i v tomto procesním stadiu, a pokud nikoli, z jakého důvodu. Na tyto otázky rozsudek nedává žádnou odpověď. Rozsudek též odhlíží od toho, že postup, kdy na jednání právního zástupce stěžovatele nebude pohlíženo jako na jednání stěžovatele samotného, může zcela vyprázdnit zásadu důvěrnosti jednání o smíru, když právní zástupce bude moci své počínání odůvodnit tím, že informace zveřejnil z vlastní iniciativy, a nikoli na pokyn stěžovatele, a proto není možné z jeho jednání pro výsledek řízení vyvozovat jakékoli důsledky.

O žádosti vlády o postoupení věci velkému senátu dosud nebylo rozhodnuto.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o spravedlivém zadostiučinění ze dne 6. dubna 2017 ve věci č. 2000/09 – Žáková proti České republice

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že Česká republika je povinna stěžovatelce vyplatit spravedlivé zadostiučinění zahrnující majetkovou škodu, nemajetkovou újmu i náklady řízení v celkové výši 58 132 eur. Současně jednomyslně zamítl námitku vlády týkající se zneužití práva podat stížnost.

I. Skutkové okolnosti

Ke skutkovým okolnostem viz výše kapitulu *Průběh řízení*.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K PŘEDBĚŽNÉ NÁMITCE VLÁDY

Soud úvodem připomněl, že pravidlo důvěrnosti chrání účastníky řízení i Soud před pokusy vyvíjet na ně politický či jakýkoli jiný nátlak (*Abbasov a ostatní proti Ázerbájdžánu*, č. 36609/08, rozhodnutí ze dne 28. května 2013, § 28). Jde o absolutní pravidlo, kdy je nerozhodné, jaké množství informací a v jakém detailu bylo zveřejněno (*Balenović proti Chorvatsku*, č. 28369/07, rozhodnutí ze dne 30. září 2010). Úmyslné porušení zásady důvěrnosti může být zneužitím práva podat stížnost ústícím v prohlášení stížnosti za nepřijatelnou (*Mirojubovs a ostatní proti Lotyšsku*, č. 798/05, rozhodnutí ze dne 15. září 2009, § 66).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že jednání právního zástupce stěžovatele porušilo pravidlo důvěrnosti. Pakliže by věc byla ve stádiu posuzování přijatelnosti a odůvodněnosti, mohla by dle Soudu být odmítnuta pro zneužití práva podat stížnost (*Benjocki a ostatní proti Srbsku*, č. 5958/07, rozhodnutí ze dne 15. prosince 2009, a další). V projednávané věci, kdy již byl vynesena rozsudek ve věci samé, je však podle Soudu situace jiná. Jednání právního zástupce stěžovatelky dle Soudu nelze označit za zneužití práva podat stížnost, jelikož požadavky stěžovatelky na spravedlivé zadostiučinění již byly zveřejněny v rozsudku ve věci samé a projednávaná věc nastoluje závažnou otázku nemožnosti stěžovatelky účinně brojit proti opatření zasahujícím do jejích majetkových práv.

Soud proto zamítl předběžnou námitku vlády a rozhodl, že v projednávání věci bude pokračováno.

B. KE SPRAVEDLIVÉMU ZADOSTIUČINĚNÍ

Stěžovatelka se domáhala částky 188 677 eur z titulu náhrady majetkové škody, kterou opírala o výši tržní ceny předmětných pozemků v roce 2014. Soud v souladu s postojem vlády vyšel při výpočtu majetkové škody z hodnoty pozemku v době zásahu do práv stěžovatelky, tedy v roce 1997, a výši náhrady majetkové škody určil na částku 43 230 eur. (Právní zástupce stěžovatelky v inkriminovaném článku v médiích označoval za „neseriózní“ a „v rozporu se základními zásadami spravedlnosti“ právě postoj vlády, že výpočet výše škody se musí odvíjet od ceny pozemků v okamžiku, kdy došlo k protiprávnímu zásahu do práv stěžovatelky.)

Soud dále stěžovatelce přiznal částku 7 500 eur z titulu náhrady nemajetkové újmy (stěžovatelka požadovala 18 502 eur) a částku 7 402 eur jako náhradu nákladů řízení (stěžovatelka požadovala 11 445 eur).

III. Oddělená stanoviska

Tři soudci ze sedmi k rozsudku připojili oddělené stanovisko. Všichni souhlasili s výsledkem řízení, měli nicméně odlišný názor na důvody a postup, které většina zvolila.

Soudce Spano uvedl, že předběžná námitka vlády měla být posuzována pod úhlem čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy týkající se přijatelnosti stížnosti. Soudkyně Koskelo naopak tvrdila, že o předběžné

námítce vlády mělo být rozhodnuto podle čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy upravujícím vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů. Námítku vlády by nicméně také zamítla, jelikož podle jejího názoru pravidla porušil toliko právní zástupce stěžovatelky, která mu nedala pokyn, aby jednal v rozporu s jednacím řádem Soudu. Soudce Eicke konstatoval, že právní základ pro odmítnutí předběžné námítky vlády je nejasný a Soud měl postupovat podle čl. 37 odst. 1 písm. c) Úmluvy. Námítka však měla být zamítnuta, jelikož právní zástupce stěžovatelky jednal na základě své vlastní iniciativy.

**Bátěk a ostatní a Štulíř proti České republice
(podklad k jednání Kolegia dne 12. června 2017)**

1. ZÁVĚR SOUDU

Ve dvou rozsudcích ze dne 12. ledna 2017 Soud rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že skutečnost, že stěžovatelům nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky, neměla za následek, že trestní řízení jako celek bylo nespravedlivé. Současně byl dán vážný důvod pro utajení totožnosti svědkyně, policejní agentky (*Bátěk a ostatní*). Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

Rozsudky jsou v plném anglickém znění k dispozici [zde](#) a [zde](#). Anotace rozsudků v českém jazyce naleznete níže. Překlady plného znění rozsudků do českého jazyka naleznete [zde](#) a [zde](#).

I přes závěr o neporušení Úmluvy se domníváme, že je namístě se problematikou absencí výslechu svědků a utajení totožnosti svědků a s tím spojenými neodkladnými a neopakovatelnými úkony ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu, nadále zabývat, a to z následujících důvodů.

Uvedeným se Soud již potýkal v řadě případů, včetně těch, které mířily proti České republice (např. *Balšán proti České republice*, č. 1993/02, rozsudek ze dne 18. července 2006; z novější judikatury pak *Breukhoven proti České republice*, č. 44438/06, rozsudek ze dne 21. července 2011, a *Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012). Problematika utajených svědků byla předmětem stížnosti *Krasniki proti České republice*, č. 51277/99, rozsudek ze dne 28. února 2006. Rozsudky a anotace v českém jazyce jsou k dispozici v databázi judikatury Soudu na adrese <http://eslp.justice.cz>. Řada rozsudků Soudu byla odsuzujících.

Současně několik případů čeká na rozhodnutí Soudu. Jedná se o případy *Sládek proti České republice*, č. 32671/13 (stížnost byla oznámena v listopadu 2015), shrnutí faktů naleznete [zde](#). V únoru 2017 byly vládě oznámeny čtyři další stížnosti šesti osob, a to ve věcech *Schäfer a Todorovič*, č. 43861/13 a 43883/13 (utajený svědek), *Lázók*, č. 43676/15, *Barsegian*, č. 6261/16 a *Málek a Černín*, č. 32193/16 a 32637/16. Shrnutí faktů naleznete [zde](#).

Podle zásad vytyčených v rozsudcích velkého senátu Soudu ve věcech *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek ze dne 15. prosince 2011; v anglickém znění dostupný [zde](#)) a *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek ze dne 15. prosince 2015; překlad plného znění rozsudku do českého jazyka a anotaci naleznete [zde](#)) je nutné posuzovat slučitelnost řízení, v němž byla jako důkaz použita výpověď učiněná svědkem, který nebyl vyslechnut v hlavním líčení, s čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy ve třech krocích. Soud musí zjistit:

(i) zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění jeho výpovědi z přípravného řízení jako důkazu;

(ii) zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného, či alespoň měla pro odsouzení významnou váhu; a

(iii) zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a způsobilé zajistit, že řízení jako celek bylo spravedlivé.

Ve věci *Schatschaschwili proti Německu* velký senát dále vyjasnil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti

řízení. Je však významným faktorem, k němuž musí být přihlédnuto při zvažování celkové spravedlnosti řízení a který může vychýlit jazýček vah směrem k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Soud dále uvedl, že síla vyvažujících faktorů nezbytných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záviset na významu svědectví nepřítomného svědka. Čím větší váhu bude jeho svědectví mít, tím silnější budou muset být vyvažující faktory, aby řízení jako celek mohlo být považováno za spravedlivé. Konečně Soud podtrhl, že všechny tři kroky testu spolu vzájemně souvisejí a teprve společně slouží ke zjištění, zda bylo trestní řízení jako celek spravedlivé.

2. ANOTACE ROZSUDKŮ

Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci č. 54146/09 – *Bátěk a ostatní proti České republice*

Senát první sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že skutečnost, že stěžovatelům nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědky, neměla, s přihlédnutím k tomu, že přijatá vyvažující opatření byla za okolností projednávané věci dostatečná, za následek, že trestní řízení jako celek bylo nespravedlivé. Současně byl dán vážný důvod pro utajení totožnosti svědkyně. Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé byli od září 2003 do ledna 2004 zaměstnáni jako celníci na hranicích se Slovenskou republikou. V prosinci 2003 byla do skupiny celníků nasazena policejní agentka, aby rozkryla jejich trestnou činnost přijímání úplatků od řidičů kamionů za bezproblémové odbavení. V březnu a dubnu 2004 byly za přítomnosti soudce, avšak před sdělením obvinění stěžovatelům, provedeny výslechy 20 řidičů kamionů (bulharských a rumunských státních příslušníků) jako neodkladné a neopakovatelné úkony. Svědci připustili, že poskytli úplatky, avšak neoznačili konkrétní celníky. V prosinci 2005 byla na hlavním líčení vyslechnuta mimo jednací síň a prostřednictvím zvukového zařízení policejní agentka jako utajená svědkyně s ohledem na její další možné budoucí aktivity. Výslechu byl přítomen pouze třetí stěžovatel, který utajené svědkyni položil jeden dotaz. První dva stěžovatelé byli zastoupeni obhájcem v substituci. Výpovědi řidičů byly přečteny dle § 211 odst. 2 trestního řádu.

V květnu 2006 okresní soud shledal stěžovatele vinnými z přijímání úplatků. Vycházel přitom z písemné zprávy agentky, celních dokladů opatřených otisky osobních razítek konkrétních celníků, které porovnal s výpověďmi řidičů, rozpisem služeb a databází, která spojovala stěžovatele s časy, v nichž byli celně odbaveni vyslýchání řidiči. V březnu 2007 krajský soud rozsudek potvrdil a argumenty stěžovatelů, že utajená svědkyně své odpovědi předem s někým konzultovala, odmítl jako nepodložené. K řidičům kamionů uvedl, že neměli vazbu na Českou republiku, a vyloučil spekulace obhajoby, že jim byla slíbena beztrestnost. Ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Na poli čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy stěžovatelé namítali, že neměli možnost v přípravném řízení vyslechnout řidiče a že nebyly dány důvody k utajení totožnosti svědkyně.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Soud s odkazem na věc *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) shrnul příslušné zásady vyplývající z čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Zdůraznil, že použití výpovědí získaných v rámci přípravného řízení jako důkazů není samo o sobě neslučitelné s uvedenými ustanoveními, která však zpravidla vyžadují, aby

obhajoba měla adekvátní příležitost zpochybnit a vyslechnout daného svědka, ať již při jeho výslechu v přípravném řízení či v pozdější fázi trestního řízení. Soud postupuje podle třístupňového testu, dle kterého musí určit:

- zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění výpovědi tohoto nepřítomného svědka jako důkazu;
- zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného;
- zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.

Tyto zásady byly dále upřesněny ve věci *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), v níž velký senát potvrdil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení, avšak zůstává velmi důležitým faktorem, který je třeba při posouzení celkové spravedlivosti řízení zvážit a který může jazýček vah vychýlit ve prospěch závěru o porušení čl. 6 odst. 1 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Soud připomněl, že je-li důvodem nepřítomnosti svědka skutečnost, že jej nebylo možno kontaktovat, jsou vnitrostátní soudy zásadně povinny využít mezinárodní právní pomoc, zdržuje-li se svědek v zahraničí a mají-li tento mechanismus k dispozici.

Rozsah vyvažujících faktorů potřebných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záležet na váze důkazu podaného nepřítomným svědkem. Čím významnější bude tento důkaz, tím větší váhu budou muset mít vyvažující faktory, aby mohlo být řízení jako celek považováno za spravedlivé (*Seton proti Spojenému království*, č. 55287/10, rozsudek ze dne 31. března 2016, § 58 a 59).

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

a) *Zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědků řidičů kamionů a pro výslech policejní agentky jako utajené svědkyně*

Soud poznamenal, že výpovědi řidičů kamionů byly získány podle § 158a trestního řádu v přípravném řízení za přítomnosti soudců před sdělením obvinění stěžovatelům, jelikož svědci byli cizími státními příslušníky. Nalézací soud při hlavním líčení jejich výpovědi přečetl v souladu s § 211 odst. 2 trestního řádu. Odvolací soud zákonnost uvedeného postupu potvrdil s tím, že svědci neměli trvalý pobyt v České republice a ani k ní neměli jiné vazby. Jednalo se tedy o případ potenciálně nedosažitelných svědků, v němž vnitrostátní orgány nevyužily možnosti požádat o mezinárodní právní pomoc (viz *Schatschaschwili proti Německu*, cit. výše, § 121). Soud uvedl, že pouhá skutečnost, že svědci měli trvalý pobyt mimo Českou republiku a často cestovali, nemohla být považována za vážný důvod jejich nepřítomnosti při hlavním líčení. Vnitrostátní orgány se nadto nesnažily zajistit jejich přítomnost, ačkoli k tomu měly prostředky (*Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 50). Tato skutečnost však nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení (viz *Seton proti Spojenému království*, cit. výše, § 62).

Policejní agentka nasazená do skupiny celníků byla vyslýchána jako utajený svědek. Dle judikatury Soudu by policejní agenti měli být využíváni jako utajení svědci jen ve výjimečných případech, a to vzhledem k jejich specifickému postavení spočívajícímu v povinnosti poslušnosti vůči orgánům moci výkonné a obvyklým vazbám na obžalobu (*Van Mechelen a ostatní proti Nizozemsku*, č. 21363/93, 21364/93, 21427/93 a 22056/93, rozsudek ze dne 23. dubna 1997, § 56). Soud nicméně uznává legitimní zájem na zachování anonymity agenta z důvodu jeho ochrany nebo ochrany jeho rodinných příslušníků a možnosti jeho použití pro budoucí operace (*Lüdi proti Švýcarsku*, č. 12433/86, rozsudek ze dne 15. června 1992, § 49). V projednávané věci vzal Soud v potaz, že agentka byla třeba pro

rozkrytí korupce a současně existoval legitimní zájem na zachování její anonymity z operačních důvodů. K jejímu utajení tak byl vážný důvod.

b) Zda se jednalo o výlučný nebo rozhodující důkaz

Soud konstatoval, že nalézací soud založil svůj závěr o vině stěžovatelů především na listinných důkazech (písemná zpráva agentky, celní doklady a cestovní doklady řidičů). Řidiči popsali obecnou praxi přijímání úplatků celníky, avšak neoznačili konkrétní osoby. Jejich výpovědi tudíž nepředstavovaly výlučný nebo rozhodující důkaz, avšak měly významnou váhu pro odsouzení stěžovatelů. Vzhledem k tomu, že nalézací soud přikládal velkou váhu listinným důkazům, nelze výpověď agentky považovat za rozhodující, nicméně měla značnou váhu, a stejně jako u výpovědi řidičů mohlo její připuštění znamenat pro obhajobu nevýhodu.

c) Zda existovaly dostatečné vyvažující faktory

Soud uvedl, že vnitrostátní soudy nepřistupovaly k výpovědím řidičů se zvláštní opatrností, nicméně nalézací soud všechny důkazy důkladně vyhodnotil. Současně byly k dispozici další listinné důkazy podporující jejich výpovědi, které měly rozhodující význam. Výslech řidičů se konal za účasti soudce, což sice samo nenahrazuje právo obžalovaného na výslech svědků, kteří ho obviňují (srov. *Tseber proti České republice*, cit výše, § 62), nicméně v tomto případě přítomnost soudce zajistila zákonnost úkonů prováděných policií a byla jednou z procesních záruk chránících právo na spravedlivý proces. Obhajoba znala totožnost svědků a mohla věrohodnost jejich výpovědí zpochybnit, což neučinila, pouze se domnívala, že řidičům byla přislíbena beztrestnost; to však vyloučil odvolací soud.

Soud dále uvedl, že český trestní řád umožňuje utajit totožnost svědka při splnění dvou procesních záruk. Jednak existuje možnost zpochybnit spolehlivost utajeného svědka a věrohodnost jeho výpovědi, jednak musí nalézací soud i bez návrhu učinit všechny potřebné úkony k ověření jeho věrohodnosti. V dané věci byla utajená svědkyně vyslechnuta na hlavním líčení mimo jednacích síní za pomoci hlasového přenosného zařízení po ověření její totožnosti soudem a poučení. Stěžovatelé měli možnost svědkyni konfrontovat, ačkoli si vzhledem k její přítomnosti v jiné místnosti nemohli udělat úsudek o jejím chování. První a druhý stěžovatel se nicméně nepokusili o žádnou konfrontaci, z účasti na jednání se omluvili a v podstatě se tak vzdali svého práva na výslech svědkyně. Třetí stěžovatel položil jednu otázku. Nadto Soud poznamenal, že stěžovatelé svědkyni znali dle vzhledu, neboť s ní pracovali. Došlo tak k určitému odhalení, přičemž rozsah odhalení má vliv na to, do jaké míry jsou ztíženy podmínky obhajoby (*Ellis a Simms proti Spojenému království*, č. 46099/06, rozhodnutí ze dne 10. dubna 2012). Obhajoba mohla zpochybnit věrohodnost svědkyně, jelikož věděla, na kterém pracovišti a v jaké době na celnici pracovala. Žádné důkazy zpochybňující věrohodnost agentky však neexistovaly.

d) Posouzení celkové spravedlivosti trestního řízení

Soud si byl vědom obtíží, kterým vnitrostátní orgány čelily; v dané věci vystupovalo 18 obžalovaných a velký počet svědků včetně 20 řidičů kamionů, kteří cestovali po Evropě. Poznamenal, že v rozhodné době nebylo obvyklé používání videokonferenčních zařízení. K utajení svědkyně byl vážný důvod. S ohledem na důkladné posouzení veškerých důkazů nalézacím soudem, veřejný zájem na řádném stíhání korupce a okolnost, že výpovědi řidičů a utajené svědkyně nebyly rozhodujícími důkazy a existovaly procesní záruky, lze učinit závěr, že trestní řízení jako celek bylo spravedlivé. Nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Lazarova Trajkovska a soudce Bianku ve svém společném nesouhlasném stanovisku měli výhrady k závěru většiny, pokud jde o vážný důvod ospravedlňující nepřítomnost svědka a vyvažující faktory. Uvedli, že cizí státní příslušnost řidičů byla pro vnitrostátní orgány dostatečným důvodem k tomu, aby se je nepokoušely nalézt a zajistit jejich přítomnost u hlavního líčení, byť byly schopny je

nalézt pro účely výslechu dle § 158a trestního řádu. Pokud má svědek trvalý pobyt v zahraničí a je dostupný mechanismus mezinárodní právní pomoci, má ho být využito. Dále se domnívají, že nebyly dány dostatečné vyvažující faktory, jelikož se vnitrostátní orgány ani nepokusily řidiče nalézt, nalézací soud nepostupoval se zvláštní opatrností, procesní záruka podle § 158a trestního řádu sama o sobě nepostačuje a obhájci neměli ani teoretickou možnost řidiče vyslechnout.

Rozsudek ze dne 12. ledna 2017 ve věci č. 36705/12 – Štulíř proti České republice

Senát první sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že skutečnost, že stěžovateli nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout jedinou přímou svědkyni trestného činu, neměla, s přihlédnutím k tomu, že přijatá vyvažující opatření byla za okolností projednávané věci dostatečná, za následek, že trestní řízení jako celek bylo nespravedlivé. Nedošlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V období od prosince 2005 do června 2006 stěžovatel adresoval své bývalé partnerce výhrůžné e-maily a SMS zprávy. V červnu 2006 svědkyně vypovídala na policii ve Spojeném království, kde pracovala. V červenci 2006 vypovídala matka svědkyně, která uvedla, že stěžovatel svědkyni svázal ve svém bytě. Současně přítelkyně svědkyně vypověděla, že se jí svědkyně svěřila s vydíráním ze strany stěžovatele.

V srpnu 2006 byla svědkyně vyslechnuta formou neodkladného a neopakovatelného úkonu dle § 158a trestního řádu za účasti soudce. V návrhu na provedení uvedeného úkonu bylo uvedeno, že stěžovatel svědkyni vydíral v České republice i Spojeném království. Zaměstnání svědkyni neumožnilo častější cestování do České republiky, kde se navíc necítila vzhledem k proběhlým událostem bezpečně. V té době nebyl stěžovatel obviněn, a proto se výslechu nezúčastnil. Svědkyně uvedla, že stěžovatel neunesl, že ukončila jejich milenecký vztah, a velmi podrobně popsala vydírání z jeho strany formou telefonátů, SMS zpráv, e-mailů, dopisů a ústních výhrůžek. Dále vypověděla, že se dne 29. prosince 2005 se zdržovala v bytě stěžovatele, který ji přivázal k posteli, vyhrožoval jí omámením heroinem, odvezením z bytu a zprostředkováním jejího odvozu do Turecka, pokud mu neslíbí obnovení mileneckého vztahu. Další výhrůžky následovaly.

Svědkyně se omluvila z účasti na hlavním líčení, a proto byla její výpověď z přípravného řízení přečtena. Obvodní soud se pokusil svědkyni předvolat, avšak ta účast odmítla s ohledem na práci v zahraničí a z obav ze stěžovatele.

Rozsudkem z prosince 2008 byl stěžovatel uznán vinným z vydírání a odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody ve výši 2,5 roku. Obvodní soud uvedl, že se opřel o výpověď svědkyně a další výpovědi (matky, přítelkyně a psychologky svědkyně), které výpověď svědkyně podpořily. Dále vzal v potaz znalecké posudky, e-maily a SMS zprávy stěžovatele a dopis, který svědkyně napsala své přítelkyni. Městský soud v březnu 2010 rozsudek obvodního soudu potvrdil s odůvodněním, že vina stěžovatele byla jednoznačně prokázána výpovědí svědkyně a dalšími nepřímými důkazy. Městský soud se velmi podrobně vyjádřil k věrohodnosti svědkyně.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že neměl možnost zpochybnit výpověď klíčové svědkyně, která byla vyslechnuta pouze v přípravném řízení prostřednictvím neodkladného a neopakovatelného úkonu bez účasti stěžovatele, a z toho důvodu mu nebylo zaručeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Na úvod Soud s odkazem na věc *Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království* (č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2011) shrnul příslušné zásady vyplývající z čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy. Zdůraznil, že použití výpovědí získaných v rámci přípravného řízení jako důkazů není samo o sobě neslučitelné s uvedenými ustanoveními, která však zpravidla vyžadují, aby obhajoba měla adekvátní příležitost zpochybnit a vyslechnout daného svědka, ať již při jeho výslechu v přípravném řízení či v pozdější fázi trestního řízení. Soud postupuje podle třístupňového testu definovaného v rozsudku *Al-Khawaja a Kahery* (cit. výše), dle kterého musí určit:

- zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění výpovědi tohoto nepřítomného svědka jako důkazu;
- zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného;
- zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a zajistily, aby řízení jako celek bylo spravedlivé.

Tyto zásady byly dále upřesněny ve věci *Schatschaschwili proti Německu* (č. 9154/10, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2015), kdy velký senát potvrdil, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení, avšak zůstává velmi důležitým faktorem, který je třeba při posouzení celkové spravedlivosti řízení zvážit a který může jazýček vah vychýlit ve prospěch závěru o porušení čl. 6 odst. 1 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Soud připomněl, že je-li důvodem nepřítomnosti svědka skutečnost, že jej nebylo možno kontaktovat, jsou vnitrostátní soudy zásadně povinny využít mezinárodní právní pomoc, zdržuje-li se svědek v zahraničí a mají-li tento mechanismus k dispozici.

Rozsah vyvažujících faktorů potřebných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záležet na váze důkazu podaného nepřítomným svědkem. Čím významnější bude tento důkaz, tím větší váhu budou muset mít vyvažující faktory, aby mohlo být řízení jako celek považováno za spravedlivé (*Seton proti Spojenému království*, č. 55287/10, rozsudek ze dne 31. března 2016, § 58 a 59).

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

Soud předeslal, že svědkyně, která v řízení vystupovala rovněž jako poškozená, vypovídala před zahájením trestního stíhání stěžovatele formou neodkladného a neopakovatelného úkonu a její výpověď byla v hlavním líčení přečtena. Obhajoba tak neměla v žádné fázi řízení možnost ji konfrontovat.

a) *Zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědkyně u hlavního líčení*

Soud uvedl, že obvodní soud konal hlavní líčení, aniž svědkyni vyslechl. Po neúspěšných pokusech o její předvolání byla její výpověď z přípravného řízení přečtena. Hlavním důvodem její neúčasti na hlavním líčení byla skutečnost, že pobývala ve Spojeném království. Její strach z konfrontace se stěžovatelem byl důvodem podružným. Soud nicméně připouští zvláštní zranitelnost obětí domácího násilí, která vyžaduje aktivní zapojení státu do jejich ochrany (*Eremia proti Moldavsku*, č. 3564/11, rozsudek ze dne 28. května 2013, § 32–36), což zahrnuje zajištění zvláštních podmínek pro jejich účast na jednání, aby se zabránilo traumatizujícímu opakování výpovědi, a přijetí opatření na účinnou ochranu obětí před výhrůžkami a možnou odplatou.

Soud konstatoval, že obvodní soud se příliš nesnažil zajistit přítomnost svědkyně, i když je zpravidla vyžadováno, aby vnitrostátní soudy využily mezinárodní právní pomoci. Obvodní soud se spokojil s písemným vysvětlením svědkyně, která uváděla, že pobývá v zahraničí a přítomnost stěžovatele by pro ni byla velice stresující. Soud dospěl k závěru, že neexistoval závažný důvod pro neúčast

svědkyně při hlavním líčení. Tato skutečnost však nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení (*Schatschaschwili proti Německu*, cit. výše, § 55).

b) Zda byla výpověď svědkyně výlučným nebo rozhodujícím základem pro stěžovatelovo odsouzení

V projednávané věci Soud především konstatoval, že výpověď svědkyně byla sice hlavním důkazem, ale nebyla výlučným nebo rozhodujícím důkazem. Stěžovatelova trestná činnost byla též prokázána řetězcem nepřímých důkazů, které podporují výpověď svědkyně a potvrzují věrohodnost jejích tvrzení. Mezi ně patří e-maily zaslané stěžovatelem, posudky znalců z oboru kybernetika a výpočetní technika a psychiatrie a výpovědi dalších svědkyň. Platí však, že výpověď svědkyně měla významnou váhu a její připuštění mohlo znevýhodnit obhajobu.

c) Zda existovaly dostatečné vyvažující faktory

Soud konstatoval, že český trestní řád umožňuje před podáním obvinění formou neodkladných a neopakovatelných úkonů vyslechnout svědka, u kterého se očekává, že nebude pro účely výpovědi v hlavním líčení k dispozici, a rovněž umožňuje přečíst výpověď svědka v hlavním líčení, pokud mu svědek není přítomen. V projednávané věci obsahovala žádost o provedení neodkladného a neopakovatelného úkonu velmi podrobné odůvodnění, které popisuje, jak stěžovatel svědkyni vydíral v České republice i Spojeném království, a uvádí, že se svědkyně necítila v České republice vzhledem k proběhlým událostem bezpečně. Její výslech se konal za účasti soudce, což sice samo nenahrazuje právo obžalovaného na výslech svědků, kteří ho obviňují (srov. *Tseber proti České republice*, č. 46203/08, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012, § 62) a nevyvažuje nevyužití mezinárodní právní pomoci v případě pobytu svědka v zahraničí, nicméně v tomto případě přítomnost soudce zajistila zákonnost úkonů prováděných policií a byla jednou z procesních záruk chránících právo na spravedlivý proces.

Soud byl dále toho názoru, že přezkum výpovědi svědkyně obvodním soudem byl pečlivý. Obvodní soud si byl vědom toho, že k výpovědi svědkyně musí přistupovat s opatrností. Vyhodnotil, že její výpověď byla věrohodná, jelikož byla v souladu s dalšími důkazy (výpověď matky svědkyně, obsahem dopisu přítelkyně a výpovědi psychologky svědkyně). Soud dále uvedl, že stěžovatel svědkyni osobně znal mnoho let a mohl tak spolehlivost a věrohodnost její výpovědi důkladně zpochybnit. Soud přiložil významnou váhu důkladnému přezkumu provedenému městským soudem, který se zejména vyjádřil k tomu, proč neexistovaly důvody se domnívat, že svědkyně stěžovatele křivě obvinila, a vyloučil možnost, že by si celý příběh proti stěžovateli vymyslela. Soud byl tudíž přesvědčen, že i v rámci odvolacího řízení byla vynaložena nezbytná péče.

d) Posouzení celkové spravedlivosti trestního řízení

Soud rozhodl, že i přes obtíže způsobené obhajobě připuštěním výpovědi svědkyně z přípravného řízení existovaly dostatečné vyvažující faktory, na jejich základě lze učinit závěr, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 ve spojení s čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Lazarova Trajkovska a soudce Bianku ve svém společném nesouhlasném stanovisku odkázali na důvody, které vedly k jejich nesouhlasnému stanovisku ve věci *Bátěk a ostatní proti České republice* (č. 54146/09, rozsudek ze dne 12. ledna 2017). Svědkyně se zdržovala v Londýně, avšak stejně jako ve věci *Bátěk a ostatní* vnitrostátní orgány použily postup, že v případě pobytu svědka v zahraničí není možné jeho výpověď zopakovat v hlavním líčení, přičemž se jedná o svědka pobývajícího v jiném členském státě Evropské unie, v níž by soudní spolupráce měla být účinná.